

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 34.

Tisdagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 175, angående vissa lättnader i avseende å hälsovårdsstadgans tillämpning för köpingar och municipalsamhällen; samt

nr 176, angående åtgärder, åsyftande att Aktiebolaget Vin- och spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må i sina tillverkningar i största möjliga utsträckning gynna inhemsk produktion.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1923 innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag; samt

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av brandstadgan den 15 juni 1923.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 191, i anledning av väckt motion angående ytterligare begränsning av rätten för skattskyldig att sammanföra inkomster från olika verksamhetsgrenar till en och samma förvärvskälla;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående märkning av kärl, innehållande söta läskedrycker, m. m.; samt

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution eller avkortning av vissa kronoutskylder, som påförts vid Pehr Fricks fabrikers aktiebolag anställda personer.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 91, bevillningsutskottets memorial nr 40 och betänkande nr 41, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 46—49, första lagutskottets utlåtande nr 32 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 70 och 71.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att bevillningsutskottets betän-

kande nr 41 på morgondagens föredragningslista upptages närmast efter jordbruksutskottets utlåtande nr 71.

Denna hemställan bifölls.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
villkoren för
lån från täck-
diknings-
lånefonden.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets memorial nr 69, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner om vissa lättnader med avseende å gällande villkor för lån från täckdikningslånefonden.

Med föranledande av motionen nr 93 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Fridhill m. fl. ävensom de likalydande motionerna nr 196 i första kammaren av herrar *Hallin* och *Sundberg* samt nr 289 i andra kammaren av herr *Olsson* i Berg m. fl. hade utskottet i sitt utlåtande nr 39 hemställt,

1) att riksdagen måtte med anledning av förevarande motioner II: 93 samt I: 196 och II: 289 bemyndiga Kungl. Maj:t att utan hinder av gällande bestämmelser om lån från täckdikningslånefonden träffa anstalter för beredande av möjlighet för låntagare att på därom gjord ansökan och efter prövning av omständigheterna i det särskilda fallet erhålla ett års amorteringsfrihet och därmed även ett års förlängning av lånetiden;

2) att förevarande motioner i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt under 1) ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren bifallit vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt, under det att andra kammaren bifallit ett under överläggningen framställt yrkande,

1) att riksdagen måtte med anledning av förevarande motioner II: 93 samt I: 196 och II: 289 besluta sådan ändring i gällande bestämmelser för lån ur täckdikningslånefonden, att a) framdeles utlämnade lån skulle vara ränte- och amorteringsfria de tre första åren samt därefter amorteras under tio år; och b) redan beviljade lån skulle komma i åtnjutande av samma utsträckning av amorteringstiden, därest den för lånet ställda säkerheten befunnes tillfredsställande;

2) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i gällande kungörelse, som det under 1) fattade beslutet nödvändiggjorde; samt

3) att förevarande motioner i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad under 1) beslutats ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter övervägande av möjligheterna till sammanjämkning av den skiljaktighet, som förefunnes mellan kamrarnas beslut, hade utskottet i det nu föreliggande memorialet hemställt, att riksdagen måtte, båda kamrarna med frånträdande av sina förut i ärendet fattade beslut, bemyndiga Kungl. Maj:t att utan hinder av gällande bestämmelser om lån från täckdikningslånefonden träffa anstalter för beredande av möjlighet för låntagare att på därom gjord ansökan och efter prövning av omständigheterna i det särskilda fallet erhålla två års amorteringsfrihet och därmed även två års förlängning av lånetiden.

Enligt en vid memorialet avgiven reservation hade herrar *Linders*, *Gabrielson*, *Andersson* i Fältenborg, *Tjällgren*, *Gustafson* i Domö och *Pehrsson* i Bramstorp ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte med frånträdande av sitt i ärendet förut fattade beslut biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut.

Herr **Gabrielsson**: Jag har jämte andra undertecknat en reservation, då vi ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte med frånträ-

dande av sitt förut fattade beslut biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut. Då emellertid här inte något yrkande om ändring i det avsendet kan framställas, har jag ingenting annat att göra än hemställa om bifall till utskottets förslag. Det hade naturligtvis varit bättre, om man kunnat bifalla reservationen och fattat samma beslut som andra kammaren, emedan det kommer att vålla stora besvär om dessa låntagare nu skola i varje särskilt fall göra framställning till hushållningssällskapen om förlängd amorteringstid. Men som frågan nu ligger till, har jag, som sagt, intet annat att göra än yrka bifall till utskottets hemställan.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
villkoren för
lån från läck-
diknings-
lånefonden.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner, I: 62 och II: 99, angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ordnande av ett sjöhistoriskt museum i Stockholm.

*Ang.
ordnande av
ett sjöhisto-
riskt museum
i Stockholm.*

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 227 framställda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

I) förklara, att riksdagen icke funne anledning till erinran mot emottagande av dels det av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse erbjudna belopp av åttahundratusen kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för uppförande i Stockholm genom statens försorg av en byggnad för sjöhistoriska museet, dels Föreningen Sveriges sjöfartsmuseums i Stockholm samlingar, dels ock föreningens byggnadsfond å tolv tusen kronor såsom ytterligare bidrag till kostnaderna för nämnda museibyggnad; samt

II) medgiva, att Kungl. Maj:t skulle äga att dels för museibyggnaden utan ersättning upplåta erforderlig tomtmark, dels ock för en kostnad av högst åttahundraättiofemtusen kronor att utgå av nyssnämnda medel och den av statskontoret förvaltade museibyggnadsfonden låta uppföra ifrågavarande museibyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med professorn Ragnar Östbergs den 23 november 1931 dagtecknade förslag.

Reservation hade anmälts av herr *Widell*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Widell**: Herr talman! Som kammaren finner, har jag vid det nu föredragna betänkandet avgivit en blank reservation. Anledningen därtill är, att jag önskade få tillfälle att inför kammaren förklara, att enligt min mening hade det nya marinmuseet, åtminstone den militära avdelningen därav, bort förläggas till försvarsdepartementet och inte till handelsdepartementet. Då jag emellertid, herr talman, icke ämnar framställa något yrkande, inskränker jag mig till denna förklaring.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 85, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 96 i statsutskottets utlåtande nr 5 angående anslag till sjuktransporter med flygplan.

*Anslag till
sjuktrans-
porter med
flygplan.*

Anslag till
sjuktrans-
porter med
flygplan.
(Forts.)

I den till riksdagen den 4 januari 1932 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1932/1933 hade Kungl. Maj:t i avseende å femte huvudtiteln, innefattande anslagen till socialdepartementet, föreslagit riksdagen att till sjuktransporter med flygplan för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 35,000 kronor.

I sammanhang med detta förslag hade statsutskottet till behandling förehåft två inom första kammaren av herr *G. Rosén* väckta motioner, nr 137 och 138, vari föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1932/1933 anvisa dels till sjuktransporter med flygplan ett extra reservationsanslag av 45,000 kronor;

dels ock till inköp av ett sjuktransportplan, att stationeras vid flygkåren å Frösön, ett extra reservationsanslag av 62,000 kronor.

I sitt utlåtande nr 5 hade utskottet under punkten 96 på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med bifall till herr Roséns berörda motion, I: 137, till sjuktransporter med flygplan för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 45,000 kronor; samt

b) i anledning av herr Roséns motion, I: 138, till inköp av ett sjuktransportplan, att stationeras vid flygkåren å Frösön, för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 45,000 kronor.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna återförisat ärendet till utskottet för ny behandling.

Efter att med anledning härav hava tagit ärendet i förnyat övervägande hade utskottet i det nu föredragna memorialet på anförda skäl hemställt,

I:o) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herr Roséns berörda motion, I: 137, till sjuktransporter med flygplan för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 90,000 kronor; samt

II:o) att herr Roséns motion I: 138 måtte anses besvarad genom vad utskottet i memorialet anført.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Då detta ärende behandlades i kammaren förra gången i samband med femte huvudtiteln, tillät jag mig erinra därom, att ett beslut om inköp för statens räkning av ett flygplan med placering på Frösön skulle innebära ett prejudicerande ställningstagande ifrån statsmakternas sida till denna fråga om anordnande av flygambulanser, och jag tillät mig därjämte framhålla, att de beräkningar rörande kostnaderna, som av utskottet framlagts i dess förut avgivna betänkande i ärendet, voro av den beskaffenhet, att man hade anledning förmoda, att kostnaderna för nästa budgetår för inköp och drift av ett sådant flygplan icke skulle kunna komma att hålla sig inom den ram, som utskottet hade föreslagit, nämligen 90,000 kronor. Nu har statsutskottet, sedan kamrarna beslutat att återremittera ärendet, upptagit det till förnyad behandling och därvid i det nu avgivna memorialet uttalat, att utskottet delar departementschefens uppfattning, att en reparation av det gamla flygplanet icke bör verkställas, men därjämte i mera svävande ordalag uttalat sig rörande det eventuella inköpet av ett nytt flygplan. Utskottet säger, att ett belopp bör ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att Kungl. Maj:t skall ha möjlighet att uppehålla trafiken där uppe på det ena eller andra sättet. Jag måste i anledning av detta utskottets förnyade yttrande i ärendet för min del framhålla, att, såvitt jag kan förstå, någon ändring i sak icke in-

trätt genom de synpunkter, som utskottet nu anfört, i jämförelse med dem, som anfördes, då ärendet förra gången förevar till behandling. Alltjämt torde det nog förhålla sig så, att någon annan möjlighet att uppehålla trafiken där uppe än genom inköp av ett nytt flygplan icke står till buds. Och då har man genom en sådan åtgärd utan minsta tvivel bundit statsverket vid utgifter, som kunna komma att bli ganska betydande i framtiden.

Som ärendet nu ligger till, har jag givetvis ingenting annat att göra än att framhålla, att de betänkligheter, som av mig framfördes här i kammaren, då ärendet förra gången förevar, alltjämt enligt min mening föreligga, vilket givetvis icke hindrar — som jag också förra gången framhöll —, att om riksdagen i medvetande om konsekvenserna av sitt beslut vill gå in för att staten skall omhänderhava sjuktransporterna med flygplan, detta så långt ifrån är något som jag anser otillfredsställande, att jag tvärtom anser det innebära mycket stora fördelar för den viktiga verksamhet, varom här är fråga.

Herr Svensson, Martin: Då detta ärende återremitterades av kamrarna, föranleddes detta av ett inlägg av socialministern. Hans erinringar då voro ju desamma som de han i sitt anförande nu har framhållit, att det skulle verka prejudicerande, om riksdagen ginge in för inköp av ett sjuktransportplan av denna beskaffenhet samt att driftskostnaderna inte voro tillräckligt högt beräknade. Genom den omformulering, som utskottet nu har företagit, avser ju utskottet inte att binda Kungl. Maj:t och riksdagen för framtiden utan lämna Kungl. Maj:t en fullmakt att provisoriskt ordna förhållandena där uppe med sjuktransporter genom flygplan. Det måste ju anses ganska behjärtansvärt, såsom herr statsrådet har framhållit, att kunna uppehålla en sådan flygtrafik, och då ett förslag redan ligger på kamrarnas bord, att statsverket till utförande av flygstambanor för mellersta och södra Sverige skulle uppoffra ett så avsevärt belopp som 2,500,000 kronor, vore det nog svårt för dem, som bo där uppe att kunna förstå rättvisan i riksdagens handlingssätt, om den nu avsloge det här begärda anslaget, som innebär en förhöjning av vad Kungl. Maj:t förelagit med 55,000 kronor.

Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu förevarande memorialet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av riksdagens år 1931 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931.

Punkterna 1—5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 10 och 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 16 och 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19—22.

Lades till handlingarna.

*Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av väckta motioner om statens medverkan till ett ytterligare utbyggande av de offentliga rättshjälpsanstalterna.

I två till statsutskottet remitterade, likalydande motioner, väckta, den ena, nr 38, inom första kammaren av herr *G. Möller* m. fl. och den andra, nr 100, inom andra kammaren en av herr *P. A. Hansson* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta igångsätta en utredning, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt staten skulle kunna, efter riktlinjer, som i motionerna antytts, eller på andra vägar, medverka till ett ytterligare utbyggande och en utveckling av de offentliga rättshjälpsanstalterna i vårt land till gagn för obemedlade och mindre bemedlade rättssökande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att herr Möllers m. fl. och herr *P. A. Hanssons* m. fl. förevarande motioner, I: 38 och II: 100, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits av herrar *Olof Olsson*, *Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Albert Bergström*, *Petrén*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Eriksson* i Stockholm, *Nilsson* i Örebro och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till herr Möllers m. fl. och herr *P. A. Hanssons* m. fl. förevarande motioner, I: 38 och II: 100, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i frågan, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt staten skulle kunna, efter riktlinjer, som utskottet antytt, eller på andra vägar, medverka till ett utbyggande och en utveckling av de offentliga rättshjälpsanstalterna i vårt land till gagn för obemedlade och mindre bemedlade rättssökande.

Herr Bergström, Albert: Fastän redan för ett par hundra år sedan i svensk rätt givits klart uttryck för den uppfattningen, att samhället hade skyldighet att tillse att likheten inför lagen upprätthölls, åtminstone i fråga om medborgarnas möjlighet att vid domstolarna göra sin rätt gällande, är det först under senaste tiden, som statsmyndigheterna i någon mån gått från ord till handling.

År 1913 väcktes en motion i riksdagen av herrar *Jansson* i Edsbacken, *Carlsson-Frosterud* och *Helger* med hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t

angående rättshjälp åt jordinnehavare i ett mål rörande vattenuppdämning. Det, som hade förekommit såväl före som under domstolsbehandlingen av detta mål, fann lagutskottet blotta sådana missförhållanden, att utskottet beslöt tillstyrka riksdagen att i skrivelse hemställa »att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning åtgärder må kunna redan under nu gällande rättsordning vidtagas för beredande av rättshjälp åt parter, som, på grund av svag ekonomi eller oförmåga att tillvarata sina intressen, därav kunde vara i behov».

Vad lagutskottet yttrade i sin motivering till denna hemställan är det allt skäl att allvarligt begrunda än i dag. Utskottet yttrade bl. a. »Den olikhet i samhällsmedlemmarnas rättsliga läge, som sålunda i angivna hänseende beaktas av dess ekonomiska och sociala ställning, måste uppenbarligen betraktas såsom ett allvarligt missförhållande. I de fall, som här avses, kan grundsatzen om allas likhet inför lagen näppeligen vara i verkligheten genomförd. Då staten såsom rättssamhälle har till uppgift att åt alla sina medlemmar bereda samma rättsskydd, bör härav följa, att dess verksamhet för detta syftes uppnående även kommer att omfatta åtgärder till åstadkommande därav, att rättshjälp, eller åtminstone tillfälle att erhålla sådan, lämnas de medborgare, vilka utan sådant sakna förmåga att hävda sin rättsliga ställning och vare sig av bristande insikt eller otillräckliga resurser förhindras att själva skaffa sig de förmåner i detta hänseende, som stå andra bättre utrustade medborgare till buds.»

Andra kammaren biföll, men första kammaren fällde förslaget.

Vid 1915 års riksdag förelåg till behandling Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 30 kapitlet rättegångsbalken, d. v. s. det gällde att lätta högsta domstolens arbetsbörda. Centralpunkten i riksdagens beslut var — såvitt jag förstår — summa revisibilis. Genom beslutet härom frantogs de parter, som tvistade om lägre belopp än 1,500 kronor, rätten att få sin sak prövad i högsta instansen. Det var naturligtvis de ekonomiskt svagaste, de fattigaste medborgarna, som i största utsträckning drabbades av detta beslut, och riksdagen hade tydligen på känn, att beslutet icke stod i riktig överensstämmelse med satzen om likhet inför lagen.

På yrkande av dåvarande ledamoten av lagutskottet, herr C. E. Svensson, beslöt nämligen utskottet enhälligt att föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t ånyo begära utredning angående rättshjälp för obemedlade på statens bekostnad. I sin motivering till detta beslut yttrade lagutskottet: »I sammanhang med de i 30 kap. rättegångsbalken föreslagna bestämmelserna om fattig parts befriande från vissa prestationer har utskottet till behandling förehaft frågan, huruvida från samhällets synpunkt är tillfredsställande sört för att mindre bemedlade personer kunna komma i åtnjutande av den advokat-hjälp, förutan vilken befrielse från vissa kostnader icke har stort värde.»

Båda kamrarna biföllo utan votering utskottets förslag.

Man kan med fog påstå, att 1915 års riksdags beslut fattades mot bakgrunden av och i känslan av att beslutet angående summa revisibilis krävde en kompensation åt de parter, som i största utsträckningen berövades rätten att vädja till högsta domstolen, och i vida kretsar uppfattades beslutet om skrivelsen till Kungl. Maj:t såsom ett löfte om sådan kompensation. Detta löfte är ännu icke mera än till en del uppfyllt.

Det är också skäl att påminna om vad dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Hasselrot, vid behandlingen av detta ärende yttrade: »Socialdemokraterna, från vilka initiativet till skrivelsen antagligen kommit, ha i huvudfrågan visat sig vara vidsynta och varmhjärtade män och jag finner det naturligt, att man tager all möjlig hänsyn till deras önskingar. Vad mig beträffar behövs ingen särskild hänsyn i fråga om skrivelseförslaget, ty jag

*Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.*
(Forts.)

Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.

(Forts.)

hyser för detsamma varma sympatier och jag lovar att, om syftet icke skulle vinnas, detta icke skall bero på någon underlåtenhet från min sida; jag skall göra vad jag kan för denna sak.»

Efter riksdagens år 1919 fattade beslut förefinnes visserligen rätt till fri rättegång i vissa fall, och statsbidrag kan också utgå till landsting och kommuner till inrättade rättshjälpanstalter, men motionärerna ha med fog ställt den frågan: »Huru kommer det sig, att det offentliga rättshjälpsväsendet likväl fått en så ringa omfattning, att endast ett landsting inrättat sådan anstalt, ehuru statsmakterna syftade till att åstadkomma ett offentligt rättshjälpsväsen för obemedlade och mindre bemedlade, vilket man antog skulle komma att omspanna hela landet.»

Ingen torde med utsikt att tagas på allvar kunna påstå, att behov icke föreligger av större möjligheter för obemedlade och mindre bemedlade att få kostnadsfri eller billig hjälp, då de nödgas, som lagutskottet 1913 yttrade, söka hävda sin rättsliga ställning, men genom brist på insikt eller genom otillräckliga resurser förhindras att skaffa sig de förmåner i detta hänseende, som stå andra, bättre utrustade medborgare till del.

Men rättshjälpsanstalterna äro samhällsnyttiga icke allenast genom den rättegångshjälp, som lämnas åt fattiga parter, utan erfarenheten från de anstalter, som finnas, bl. a. i min egen hemstad, ger vid handen, att ett stort antal rättegångar förhindras genom att anstalterna i många fall avråda från rättegång och i andra fall lämna sin medverkan till medling mellan tvistande parter. Och härigenom lättas domstolarnas arbetsbördor betydligt.

Jag nämnde i början av mitt anförande, att man även i äldre tider hade givit uttryck åt den uppfattningen, att samhället hade skyldighet att tillse, att de ekonomiskt svaga borde förhjälpas till att göra sin rätt gällande; 1734 års lag innehöll i 15 kap. rättegångsbalken en bestämmelse, gällande ända till 1919, då den upphävdes genom lagen om fri rättegång, av följande lydelse: »Den, som fått rättens lov att rättegångssaker driva, vare skyldig att utan betalning hjälpa de fattiga till rätta, då domaren det förelägger.» Stadgan- det har väl knappast någonsin tillämpats, men den gamle lagstiftaren hade likväl en riktig och modernare syn på saken.

Jag har tidigare genom mitt dåvarande yrke som journalist övervarit många rättegångar — jag skulle tro närmare tusentalet — och sett exempel på, huru fattiga människor lidit orätt, därigenom att de icke haft ekonomisk möjlighet att anlita behövlig rättshjälp eller själva icke förmått föra sin talan så som de sträva rättegångsförhållandena krävt. Även om omständigheterna på visst sätt numera äro gynnsammare, äro de ekonomiskt svagare parterna likväl i betydlig grad handikapade, då det gäller för dem att tillgodose sina rättskrav.

Med tanke på vad riksdagen år 1915 avsåg med sitt beslut, borde det nu vara ett billigt krav, att riksdagen begärde en utredning om, i vad mån och på vilket sätt bättre rättshjälp för fattiga medborgare må kunna åstadkommas. Att som ett motiv för avslag på motionärernas hemställan om en utredning av denna fråga åberopa statsfinansiella skäl tycker jag tyder alltför mycket på »de obotfärdigas förhinder» och kan absolut icke godkännas såsom ett i något avseende vägande skäl för avslag.

Vi få inte glömma, att det löfte, man måste anse att riksdagen givit 1915, ännu inte mer än till en del uppfyllts, och ett löfte av riksdagen bör vara lika bindande som ett »kungorsd».

Herr Lindhagen, som är en klarsynt man, uttalade vid den nyssnämnda riksdagen sitt tvivel, huruvida den växel, som utställdes av lagutskottet — ja, han sade inte ordagrant så — och accepterades av riksdagen av acceptanten skulle inlösas. I en reservation till utskottets utlåtande yttrade han: »Man

har i sista stunden sett sig nödsakad att söka höja det framlagda förslaget utsikter genom ett politiskt bytesavtal. Förslagets naturliga anhängare gingo utan debatt inom lagutskottet med på att såsom vederlag vara med på en skrivelse om ett övervägande, huruvida åtgärder kunna vidtagas för beredande av rättshjälp åt parter, som kunna därav vara i behov. Ett löfte om ett övervägande, huruvida rättshjälp kan lämpligen anordnas, innehåller icke någon förbindelse att genomföra någonting betydelsefullt i detta syfte. Det är icke någon vederhäftig valuta i överenskommelsen.» Herr Lindhagen har fått rätt: växeln har icke inlösts. Riksdagen har endast gjort en omsättning eller avbetalning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Olof Olssons m. fl. reservation.

Herr **Svensson, Martin**: Den anordning, som genomfördes 1919, då beslut fattades om anslag till rättshjälpsanstalter, har, såsom av den föregående redogörelsen framgår, inte vunnit den utbredning, som man från början hade tänkt sig. Det är ju endast fem större städer och ett landsting, som ha sådana rättshjälpsanstalter, och det anslag, som beviljats, har hållit sig tämligen stationärt år från år. Däremot har en annan anordning, som samtidigt beslutades, den om fri rättegång, slagit igenom på ett helt annat sätt, anslaget för detta ändamål har ökats undan för undan och detta så kraftigt, att det befunnits behövt att genom nya restriktiva åtgärder — jag vill minnas det var 1928 — göra vissa beskärningar av bestämmelserna för åtnjutande av fri rättegång.

Jag vill inte närmare ingå på att söka en förklaring till de skäl, som kunnat föreligga till att rättshjälpsanstalterna inte vunnit någon större utbredning. Emellertid ha ju landstingen initiativrätt, och förslag ha ju varit uppe i åtskilliga landsting om att vidta sådana anordningar, men de ha inte bifallits. Inom ett län, där rättshjälpsanstalt varit anordnad, nämligen Norrbottens län, har man frångått att lämna anslag, och anstalten har där nedlagts.

Att under nuvarande finansiella förhållanden sätta i gång en utredning, som helt säkert skulle vålla statsverket dryga kostnader, har inte statsutskottsmajoriteten velat tillstyrka. Det är tydligt — det finner man om man läser motionärernas motivering — att motionärerna tänka sig ett kraftigare ingripande från statsverkets sida rent finansiellt för att få liv i denna idé.

Den föregående talaren framhöll, att rättshjälpsanstalterna uträtta åtskilligt genom att medla mellan tvistande parter. Jag känner mig inte övertygad om, att de kunna uträtta mera därvidlag än de praktiserande advokaterna. Om en person, som förmenar sig ha rätt gentemot en annan, vet med sig, att det inte kostar något att föra en process, så är det ju antagligt, att han är mindre benägen för en uppgörelse hemma eller inför en rättshjälpsanstalt. Han torde nog då vilja pröva, huruvida inte domstolen ger honom rätt.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Sjödahl**: Herr talman, mina herrar! Denna fråga om rättshjälpsanstalternas understöd och framväxt tror jag är en något större fråga än vad man skulle kunna tro efter den rätt förströdda uppmärksamhet, som kammaren visar. När på sin tid lagen om den fria rättegången liksom rättshjälpsanstalterna infördes, så talades i regeringspropositionen mycket starka och varma ord om den likhet inför lagen, som det här var nödvändigt att få bragt från papperet ut i verkligheten. En sådan fråga som att verkligen skapa en större likhet inför lagen än den, som avhänger av den onekligen stora skill-

Om utbyggande av de offentliga rättshjälpsanstalterna.
(Forts.)

*Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.*
(Forts.)

naden mellan den mera förmögnes möjligheter att få fram sin rätt och den fattiges, är ju uppenbarligen en fråga av största vikt.

När lagen 1919 framlades, räknade man med 30 anstalter i riket. Som förut sagts, ha bara fem kommit till stånd i de större städerna plus Örebro läns landstings anstalt. Här säges nu av utskottsmajoriteten, att detta beror helt enkelt på, att det inte föreligger något som helst behov av sådana anstalter eller i varje fall inte så stort behov, att landstingen vilja ikläda sig de kostnader, som äro förenade med desamma. Det visar sig emellertid, att varje ny anstalt, när den kommit till stånd, avslöjat ett mycket stort rättsbehov. Man kan visserligen påstå, att anstalten framkallat ett stort antal nya ärenden, men den har framför allt avslöjat många ekonomiskt enkelt ställda människors behov av att erhålla verklig hjälp, och att befrämja en sådan sak bör uppenbarligen vara ett statsintresse. Det är väl ändå rimligt och riktigt, att man i så stor utsträckning som möjligt försöker ge åt alla människor rätt enligt gällande svensk lag. Jag skall bara nämna några siffror, som visa, hur antalet ärenden växer när man upprättar en rättshjälpsanstalt. Jag skall ta dem från Göteborgs stads rättshjälpsanstalt, som jag känner bäst till. Under det första året av sin verksamhet hade anstalten ungefär 3,000 ärenden. Sedermera har antalet stigit, så att under det senaste året, 1931, var det uppe i inemot 6,000. Det har alltså fördubblats under denna relativt korta tid av fem år. Och det är inte någon processlystnad, som uppammats, utan ett verkligt rättsbehov, som finns ute i staden och nejden, där man förut inte ansett sig kunna få juridisk hjälp men nu efter rättshjälpsanstaltens upprättande har fått det.

Den siste ärade talaren förmenade, att en rättshjälpsanstalt ofta kan framkalla onödiga processer, och han nämnde i detta sammanhang, att de kostnadsfria rättegångarna med en viss nödvändighet verka i den riktningen. Det är ett skäl, som upprepats så länge rättshjälpsanstalterna överhuvud taget diskuterats, men anstalterna i verksamhet visa precis motsatsen. Jag kan nämna, att under det senaste året, 1931, då Göteborgs rättshjälpsanstalt förde 616 rättegångar som kärandepart, träffades samtidigt genom anstaltens försorg inte mindre än 635 förlikningar. Ett så utomordentligt stort antal förlikningar i jämförelse med processerna vittnar ändå rätt tydligt om att rättshjälpsanstalterna fylla sin funktion, nämligen att försöka i första hand förlika, och först om detta inte går och man kan vinna något verkligt genom en process, gå till process. Jag vill erinra kammaren om, att i reglementet för rättshjälpsanstalterna står inskrivet, att man inte bör föra fram otillbörliga rättegångar, utan om en rättegång synes vara »uppenbart ogrundad eller gagnlös» skall en rättegång avvärjas. Jag tror, att över hela vårt land rättshjälpsanstalterna verka på det sättet, att en hel del onödiga rättegångar avvärjas. Undersöker man exempelvis i vilken utsträckning Göteborgs rättshjälpsanstalt inte vinner, när den går till rättegång, så visar det sig, att det är ett utomordentligt ringa antal mål i underrätten, som rättshjälpsanstalten inte vinner, en fullkomligt obetydlig bråkdel av det hela, vilket visar uppenbarligen, att oberättigade rättegångar knappast föras, åtminstone inte av denna rättshjälpsanstalt. När jag vid ett tillfälle hade anledning att undersöka stockholmsförhållandena på samma punkt, visade det sig, att precis detsamma gällde där. Den invändningen, herr Svensson, stämmer alltså inte med verkliga förhållandet.

När rättshjälpsanstalterna infördes, yttrades av dåvarande justitieministern Löfgren bland annat följande: »Den betydelsefullaste rättshjälpen skulle emellertid bestå däri, att den medellöse rättssökande alltid ägde tillfälle att hos rättsbildad person kostnadsfritt erhålla råd och hjälp i sina rättsliga angelägenheter». När vi nu fått inte de 30 anstalterna utan bara sex, hur stämmer

detta med justitieministerns 1919 framförda krav på, att de ekonomiskt enkelt ställda alltid böra erhålla hjälp av rättsbildad person? Den hjälpen förefinns inte.

Nu kan man möjligen säga, att vi ha de fria rättegångarna. Men det visar sig ju av rättshjälpsanstalternas verksamhet, att det stora flertalet frågor, som dessa behandla, äro inte frågor inför rätta utan frågor, som inte föras fram till rättegång. Även där man har fri rättegång, som till exempel ute på landsbygden, så när det gäller rättshjälp, som inte för fram till rättegång, står landsbygdens stora befolkning utan någon som helst möjlighet att utan rätt så stora kostnader erhålla råd. Ett sådant förhållande är uppenbarligen inte tillbörligt och inte överensstämmande med likheten inför lagen, sådan som modern rättsuppfattning åtminstone ser den. Jag vill desslikes erinra om, att när denna lagstiftning kom till stånd, så underställdes lagförslaget Sveriges advokatsamfund. Detta som ju uppenbarligen hade visst intresse att sörja för att det uppehöll sitt klientel, resonerade väl som så: De fattiga klienterna komma inte till oss, för det ha de inte råd till; de bilda ett klientel utanför vårt verksamhetsområde, som dock skulle kunna hjälpas genom dessa rätts-hjälpsanstalter. Det var väl detta, som gjorde att advokatsamfundet skrev på följande sätt: »Det ligger i sakens natur och är av erfarenheten till fullo bekräftat, att det för allmänheten är långt viktigare att ha sakkunnigt bistånd för ordnandet av sina rättsliga angelägenheter, så att tvister förekommas, och för uppgörandet av uppkomna tvistigheter utom rätta, än att erhålla hjälpen först när tvisten kommit till rättegång. Ett förslag om införande av kostnadsfri rättshjälp bör därför i första rummet vara inriktat på rättshjälp till förekommande av tvisteanledningar och till uppkomna tvisters ordnande utan rättegång.» Ett sådant erkännande av Sveriges advokatsamfund ställer saken säkert i dess rätta ljus. Här är en stor grupp människor, som den privata advokatverksamheten inte når, men som genom rättshjälpsanstalten faktiskt kan beredas hjälp. Man kan inte säga, att det inte föreligger något behov. Här föreligger ett behov, men det är uppenbarligen *viljan* att hjälpa, som på en hel del håll mankerar rätt så avsevärt.

Herr Svensson i Kompersmåla sade, att åtskilliga landsting undersökt frågan utan att komma till något resultat. Jag tror, att anledningen delvis kan ligga i kostnaderna. Den kan delvis även vara att söka i den tankegången, att det inte finns något behov, men det är ju det egendomliga med dessa anstalter, att när de väl skapats, avslöja de det stora behov, som finnes i landet. Man kan inte sitta i en kommitté i ett landsting och säga, om ett behov finns eller inte, utan först sedan en rättshjälpsanstalt trätt i verksamhet, kan man konstatera, att ett behov föreligger. Men man kan, som sagt, från landstingens sida peka på kostnaderna och detta med en viss rätt. Det är härvidlag närmast två saker att tänka på. Först och främst nedskrev riksdagen för några år sedan ersättningen för fri rättegång. Det har verkat inom Göteborgs rättshjälpsanstalt på det sättet, att från 1928, det sista året före ned-sättningen, då man hade 21,675 kronor i ersättning för fri rättegång, hade be- loppet under 1931 gått ner till 14,512 kronor. Man har sparat en tredjedel, men hur har det verkat. Jo, det har verkat på det sättet, att praktiskt taget all hjälp, som hos de privatpraktiserande advokaterna stått det fattiga klien- telet till buds, har försvunnit — ur rättshjälpsanstaltens synpunkt kan man säga, att det är en konkurrens som försvunnit, men jag tror inte det är klokt att på det sättet borttaga den sakkunniga konkurrensen, vilket faktiskt blivit en följd av detta beslut. Hur det verkat för landsbygdens del vågar jag inte yttra mig om, men när det privata advokatintresset för sådan verksamhet prak- tiskt taget eliminerats i städerna, så kan man nog utgå ifrån, att det intresse, som från de privata advokaternas sida förefunnits för att hjälpa och bispringa

*Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.*

(Forts.)

Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.
(Forts.)

landsbygdens och de mindre städernas befolkning, också i mycket hög grad reducerats. Jag tror, att det riksdagsbeslut, som då tillkom, var ett i visst avseende mycket olyckligt beslut, särskilt med hänsyn till principen om likhet inför lagen, och uppenbart har denna sak medverkat till, att man inte kunnat räkna med så stora inkomster för rättshjälpsanstalterna som förut, vilket varit dem en black om foten och hindrat utvecklingen fram till det antal rättshjälpsanstalter, som man ursprungligen tänkt sig.

Men därtill kommer en annan sak, och det är, att det visserligen i författningarna utlovats, att inemot halva kostnaderna för anstaltens verksamhet med vissa undantag skulle bestridas av statsmedel, men att det redan när göteborgsanstalten upprättades var praxis, att inte mer än en fjärdedel lämnades. Staten har alltså i en författning utlovat hälften men ger konsekvent åt alla anstalter bara 25 procent och har dessutom sedermera minskat ersättningen för de fria rättegångarna, vilket också går ut över rättshjälpsanstalterna och hindrar utvecklingen att nå fram till vad 1919 års lagstiftare tänkt sig. Jag undrar, om inte dessa saker äro av den art, att de borde upptas till undersökning och utredning, och jag undrar, om man inte vid en sådan utredning skall finna, att sakens vikt är så stor, att den borde kunna få ådraga staten något ökade kostnader. Jag erkänner, att rättshjälpsanstalterna i länen måste arbeta med större kostnader än anstalterna i storstäderna, och för storstädernas representanter bör det inte finnas något intresse att motsätta sig en sådan gradering, att storstädernas rättshjälpsanstalter fortfarande bara finge 25 procents ersättning för sina utgifter, medan länsanstalterna kunde få åtminstone de utlovade 50 procenten och eventuellt något högre. Det är viktigt ur landets synpunkt att få fram dessa anstalter. Nu kan man visserligen, enligt vad det visar sig, få dem till stånd i de större städerna — sådana anstalter finnas i fem städer, men man kan inte få dem till stånd för landsbygden, och då vore det lyckligt, om man på något sätt kunde stimulera landstingen att inrätta dem. Då måste emellertid staten ikläda sig något ökade kostnader. Men när man ser, att majoriteten i ett utskott gått in för, att staten under ett krisår som detta skall offra ytterligare en miljon för polisväsendet, så undrar jag, om det inte kunde vara värt att offra en bråkdel av en miljon för att göra det litet lättare för den stora massan av landets befolkning, särskilt landsbygdens och de mindre städernas, att erhålla rättshjälp.

Här talades vid ett föregående sammanträde av kammarens ålderspresident om de ärorika och stolta traditionerna inom denna kammare. Jag tror inte, att det inte skulle vara förenligt med uppehållandet eller i varje fall skapandet av en stolt tradition, om man går in för att i detta läge åtminstone begära en utredning om hur man skulle kunna få litet fler rättshjälpsanstalter här i landet. Det är uppenbarligen en sak, som man kan offra något på. Vad frågan här gäller är praktiskt taget en så obetydlig utgiftsökning, jämförd med utgiften för vårt rättsväsende i stort och för andra ändamål, för att trygga rätten åt alla, trygga i större utsträckning likheten inför lagen, som ändå är en gammal och stolt princip, att kammaren och riksdagen måhända skulle kunna gå med på att giva sitt bifall till den reservation, som här föreligger.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag vill helt instämma i de synpunkter, som framförts av de två talare, som hittills ha yttrat sig för motionens syfte, men ber att få tillägga några erinringar.

Initiativet till motionen har tagits av riksdagsman Hage i andra kammaren, som ock lär skrivit motiveringen. I den motiveringen har det till min tillfredsställelse — jag höll nästan på att säga överraskning — omtalats, att bl. a. den här frågan är, såsom jag tillät mig närmare utveckla i en reservation till sär-

skilda utskottets betänkande 1931, en nödvändig och kompletterande beståndsdel till en verkligt »*demokratisk rättegångsreform*».

Nu vill jag, visserligen störd av samtal vid talmansbordet, som ofta äga rum, i alla fall söka utveckla mina synpunkter.

Först och främst må erinras, att detta spörsmål är dock även i motionen taget som en fristående fråga, nämligen frågan om ett större antal rättshjälpsanstalter. En demokratisk rättegångsreform, som vill giva rätt åt alla, måste inrama de s. k. rättshjälpsanstalterna i sammanhang med andra uppslag i samma syfte. Man skall inte heller tro, att en rättshjälpsanstalt i sig själv är utan vank. Alla mänskliga verk ha sina skuggsidor.

Advokaterna i landet äga till lovligt yrke att förtjäna pengar på sin rättshjälps- och helst mycket pengar, och därför komma de fattiga inte till advokaterna, ty där få de ingen gratishjälps och oftast icke heller rimliga priser. De mindre bemedlade sakna rättshjälps. En rättegångsreform borde därför taga till uppgift att bereda alla tillfälle till rättshjälps. Denna stora sida av en reform är hitintills helt åsidosatt. Vi stå bara inför en industriell europeisk rättegångsreform. I spetsen gå en del ämbetsmän på höjderna samt de stora merkantila advokatbyråerna. Jag tror mig således med rätta karakteriserat den ifrågasatta rättegångsreformen såsom i stort sett en plutokratisk rättegångsreform, skapad efter Västeuropas beläte för närvarande.

Rättshjälpsanstalter, anordnade av samhället skulle nu ersätta bristen på advokathjälps. De hjälpa också många och förekomma ofta onödiga rättegångar. Men de rättssakkunniga, som äro anställda vid sådana anstalter, bliva lätt ej tillräckligt intresserade för saken därför, att de ej ha betalt av parterna. De kunna ej betinga sig höga arvoden och ej heller arvoden efter målets storlek och efter det arbete, som ärendet tar. De mindre bemedlades rätt är dessutom ofta till den grad vanvårdad och nedtrampad, att det kräves ett väldigt arbete med ovisa utgångar för att stå dem bi. Allt detta gör att menige man utan egen eller stöd av annans auktoritet ofta kommer till korta även i en rättshjälpsanstalt. Den avstyr ock onödiga rättegångar — och det är kanske lejonparten — men försummar även rättegångar, som borde komma till stånd.

Slutligen äro dessa anstalter ej infogade i ett större och vidare planlagt rättssystem. Norrmän och danskar ha en institution, kallad förlikningsnämnd, ett slags underordnad mindre domstol, som motsvarar, kan man säga, våra gamla kämnärsrätter, och som är organiserad på ett patriarkaliskt sätt, där det till och med är förbjudet att ha biträde med sig, för att nämnden riktigt skall komma i kontakt med de verkliga parterna och kunna hjälpa dem. Denna institution är mycket uppbyren och har haft stora framgångar, åtminstone i Norge. År 1931 väcktes förslag, att vi skulle intressera oss därför även i Sverige, men detta uppslag avfärdades lättvindigt och ligkiltigt av det särskilda utskottets majoritet.

Det är väl vidare önskvärdt, att den, som är mindre bemedlad och för övrigt även bemedlade skola stödjas i bemödanden att få fullfölja ett ärende till högre rätt. Men här skulle nu införas advokattväng och plädering helst av de skickligare, d. v. s. de dyraste advokaterna. Trots att särskilda utskottet föreslog åtminstone ett sammelsurium för att komma ur denna klämma, väckte det, som vi erinra oss, förra året ett förfärligt uppseende bland reformisterna och deras parlamentariska klientel, därför att denna kammare vid en omröstning, som jag begärde, uttalade sig för, att vi ej nu skulle göra våra hovrätter dyrare än förut och för att parter, som ville nöja sig med och funnit sig bäst betjänta av en överprövning, skulle fortfarande tillhandahållas en sådan ordning. Jag har ofta hört talet bland de stora reformatörerna däruppe på höjderna: Att det är ett missförhållande, att de svenska hovrätterna äro så billiga. En plutokratisk reform alltså vore i stället önskvärd.

Om utbyggnad av de offentliga rättshjälpsanstalterna.

(Forts.)

Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.
(Forts.)

Här har i alla fall ett uppslag kommit, som påminner oss om den demokratiske rättegångsreformen, vilken helst omedelbart borde avlösa den nuvarande, och ej förhalas av den väsentligare plutokratiska västeuropeiska rättegångsordningen ens som ett övergångsskede.

Utskottet förbiser alldeles sakens kärnpunkt, men erinrar, att pengarna nu ej räcka till. Det är sant, att det ekonomiska läget är dåligt. Och när man ej själv är intresserad och bär den sko, som här klämmer, ser man villigare på sakens finansiella sida. Därför är det väl också som initiativ saknats i landstingen. De, som skola taga initiativ, äro sådana, som ej kunna få sin rätt, men de sitta inte i landstingen. Det är förmodligen det bristande intresset hos landstingen — därför att deras medlemmar ha sitt någorlunda på det torra — som gör, att det ej där blir något initiativ. Och staten har av snarlika skäl icke heller inlåtit sig besjälats på denna angelägenhet.

Vidare förmenar utskottet, att något behov ej synes föreligga. Den föregående talaren har utförligt bemött detta tal, och nu har jag tillagt en av anledningarna, varför utskottets yttrande är oriktigt. Det är ej så, att behov ej finnes, ty behovet finnes i alldeles oerhörd stor grad, men det lider i det tysta, och ingen intresserar sig för detsamma. Tänk, så många sociala lagar, som kamrarna och Kungl. Maj:t beslutat — tänk på jordlagarna särskilt — men hur är det? Hur är det ställt för de svaga, som skulle skyddas mot de mäktige? Man ger dem en lag, men de få sedan sörja för tillämpningen bäst de gitta. De måste taga ut stämning på de mäktigare och föra process utan egna resurser, utan egen kunskap, utan relationer, utan stöd av tillräckligt intresse från höjderna. Det är verkligen att räcka stenar i stället för bröd.

Nu ha reservanterna behjärtansvärt yrkat en skrivelse. Jag har dock tre anmärkningar mot reservationen. Först och främst, att den i sin kläm skriver »huruvida». Här finnes ingen plats för något »huruvida», ty saken är klar. Frågan är endast, i vilken mån och på vilket sätt det oundgängliga skall uppnås. Vidare borde i reservationen betonats, att förslaget icke är en fristående angelägenhet, som det anses vara, utan måste inpassas i åtgärder, som betingas av en »demokratisk rättegångsreform». Det antydes även på ett ställe i motionen av Hage, att frågan äger samband med den allmänna rättegångsreformen. För det tredje har jag det emot reservationen, att den faller obetänksamt tillbaka på vår illusion: Tänk, om man rentav skulle kunna minska kostnaderna för statsverket. Förmodligen omöjligt, herrar reservanter, det blir nog dyrare. Då man är tvungen att anslå pengar till lindring av *arbetslösheten*, så bör man förstå, att man näppeligen kan avhjälpa *rättslösheten* utan pengar.

Reservationen går i alla fall i rätt riktning. Därför avstår jag, herr talman, från att påkalla någon förändring i reservationen mer än på sätt nu skett, utan yrkar bifall till densamma.

Herr Petré: Herr talman! Efter de två senaste anförandena kan jag fatta mig kort, men jag har begärt ordet för att anföra några siffror från verksamheten vid den enda landstingsrättshjälpsanstalt, som vi ha i vårt land. Utskottets invändning mot den begärda utredningen är ju den, att när gällande bestämmelser giva möjlighet för landsting och städer att inrätta rättshjälpsanstalter, så borde naturligtvis flera sådana, därest behov förelegat, ha kommit till stånd, och eftersom ej mer än en enda rättshjälpsanstalt, upprättad av landsting, kommit till stånd, så föreligger det alltså icke något behov. Detta är statsutskottets enkla slutledning. Den siste ärade talaren har ju redan i värtaliga ordalag framhållit, hurusom det faktum, att ej redan rättshjälpsanstalter i större utsträckning blivit anordnade av landstingen, inte alls beror på, att intet behov föreligger, utan därpå, att de, som äro i behov av rättshjälps, ej sitta i landstingen, och därpå, att landstingens ledamöter ha visat för litet

intresse i detta hänseende för den fattigare befolkningen inom landstingsområdet. Representanten för Göteborg skildrade ju betydelsen av rättshjälpsanstalten i en stad som Göteborg. Alla stockholmare torde också känna till den stora betydelsen av en rättshjälpsanstalt i huvudstaden. Men då det nu blivit sagt, att ett sådant behov i allmänhet ej skulle föreligga inom landstingsområdena, så skall jag be att få anföra några siffror från rättshjälpsanstalten i Örebro, som tillhör Örebro läns landsting. Det har visat sig, sedan denna kommit till stånd, att det varit ett synnerligt stort behov av denna anstalt. Dess verksamhet har år efter år undan för undan ökats. Antalet ärenden, som denna institution behandlade 1930, var 1,815. Det ökades 1931 till 2,021. Antalet besök hos anstalten var under 1930 3,754. År 1931 ökades antalet till 4,596. Förutom dessa tusentals besök fick anstalten under år 1931 mottaga brev och skrivelser till ett antal av 2,134. Dessa siffror visa alldeles tillräckligt, hur stort behovet var, sedan anstalten väl kommit till stånd.

Då det inom statsutskottet blivit framhållet, att en sådan anstalt inte vore till något gagn för själva landsbygden utan endast för staden, till vilken den bleve förlagd, så vill jag nämna, att av de c:a 2,000 ärendena var det endast omkring 800, som anhängiggjordes av invånare i Örebro stad, och alltså var det över $\frac{3}{5}$ av alla ärendena, som gällde folk från landstingsområdet i övrigt. Detta alltså om det stora behovet, som faktiskt visat sig där en rättshjälpsanstalt anordnad av landsting kommit till stånd.

Utskottsavdelningens vice ordförande nämnde, liksom också utskottet i sitt betänkande, såsom ett skäl emot att bifalla denna motion om utredning, att det skulle medföra ökade utgifter för statsverket, men då han i sitt anförande framhöll, hurusom anslaget till fri rättegång hade ökats mer och mer till skillnad från detta anslag, så nämnde han, att han inte ville ingå på någon förklaring därav, men jag skall i anledning av detta hans yttrande be att få fästa uppmärksamheten på, att dessa anslagsfrågor ha ett visst samband med varandra, ty det är alldeles givet, att i den mån, som den fria rättshjälpen genom sin verksamhet kan minska antalet rättegångar, så komma ju utgifterna för den fria rättegången att minskas, och i detta hänseende skall jag också be att få anföra några synnerligen belysande siffror från Örebro läns rättshjälpsanstalt.

Av de något över 2,000 under 1931 handlagda ärendena var icke fullt $\frac{1}{4}$, 454 stycken, av rättstvistlig natur. De övriga gällde andra slags ärenden: äktenskap och rättshandlingar mellan makar, bouppteckning, arv eller testamente och förmynderskap o. s. v. Och i inte mindre än 334 av de 454 ärendena av rättstvistlig natur åstadkoms genom rättshjälpsanstaltens verksamhet förlikning, så att det ej behövde komma till rättegång i mer än 120 fall. Dessa siffror visa, vilken betydelse en ökning av antalet rättshjälpsanstalter skulle få i fråga om minskandet av statens utgifter för fri rättegång.

Nu nämnde avdelningens vice ordförande såsom ett skäl i alla fall mot rättshjälpsanstalterna, att han var övertygad om, att detta arbete i medlande syfte kunde uträttas lika bra av de praktiserande juristerna, advokaterna, som av rättshjälpsanstalten. Ja, det tror jag visst att det kan, men skillnaden är ju den, att advokaterna vilja ha betalt och bra betalt för sitt arbete, under det att denna verksamhet skötes gratis för den fattige av rättshjälpsanstalten. Jag har i min egen verksamhet haft litet erfarenhet av vilken betydelse det har, att personer i ekonomiskt sämre situation kunna få gratis hjälp och råd i fråga om familjtvister. Så länge jag hade min verksamhet vid sinnessjukhus här i Stockholm, så hade jag alltid den möjligheten att hänvisa mina klienter till rättshjälpsanstalten, och där fingo de gratis den hjälp de behövde i sina familjtvister. Mina nuvarande klienter är jag däremot tvungen att hänvisa till advokater, och nyligen hade jag ett fall, där en familjerättsfråga

Om utbyggande av de offentliga rättshjälpsanstalterna.

(Forts.)

Om utbyggande av de offentliga rättshjälpsanstalterna.

(Forts.)

måste ordnas, och genast blev resultatet en utgift på 50 kronor för dessa fattiga människor. Det är ju klart, att det är ej mer än rimligt och billigt, om samhället ser till, att den fattigare befolkningen kan få fri rättshjälp, inte bara när det är fråga om rättegång utan även i fråga om andra juridiska angelägenheter, där de behöva en sakkunnig hjälp.

Det nämndes av den siste talaren, att han tvivlade på, att kammaren skulle bifalla denna motion; han tvivlade nämligen på, att denna kammare skulle vara med om något så förnuftigt. Jag får bekänna, att jag har en högre tanke om denna kammare, och jag vågar därför vädja till densamma om att bifalla motionen, som ju syftar till att den fattige skall få kostnadsfri hjälp ej endast vid rättegång utan även i andra juridiska angelägenheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sandström: I de föreliggande motionerna har det omnämnts, att Norrbottens läns landsting på sin tid inrättat en rättshjälpsanstalt, och att denna rättshjälpsanstalt efter någon tids verksamhet kommit att upphöra på grund av ekonomiska förhållanden. Som jag har varit medlem av styrelsen för den sålunda upphörda anstalten, anser jag mig böra lämna några upplysningar.

Till en början må anföras, att denna anstalts upphörande föregicks av en på landstingets föranstaltande verkställd undersökning, som gav vid handen, att inga större olägenheter skulle komma att uppstå för den rättssökande allmänheten, om rättshjälpsanstaltens verksamhet upphörde, och den erfarenhet, som man har inhämtat efter det att anstaltens verksamhet upphört, har ingalunda jävat den uppfattning, som kom till synes under utredningen. På intet håll har nämligen, mig veterligt, försports, att något större men yppat sig med anledning därav, att anstalten icke längre fungerar. Att denna anstalt icke, trots det att dess verksamhet kom att bli av tämligen avsevärd omfattning, lämnat ett större tomrum efter sig, har i huvudsak berott därpå, att lagen om fri rättegång lämnar fattiga och obemedlade parter möjlighet att erhålla avgiftsfria råd och upplysningar vid förberedande och utförande av process. Visserligen kan man inte bortse från, att den kanske allra viktigaste uppgift, som en sådan anstalt har, är att vara en förlikningsinstitution, varigenom en del onödiga processer undvikas, men denna verksamhet är, såvitt jag kan förstå, ej av den vitala innebörd, att staten för närvarande har anledning att för startande och drift av rättshjälpsanstalter bevilja högre anslag än som redan nu utgå av statsverket.

Det har av en föregående talare omnämnts, att anstaltens verksamhet ger vid handen, att antalet mål och ärenden, som där handläggas, ökas år efter år, och att detta är ett bevis på hur outhärlig rättshjälpsanstaltens verksamhet är för den obemedlade allmänheten. Det kan ju sägas vara rätt, men det visar sig dock å andra sidan, att vid rättshjälpsanstalterna — trots att förlikning nås i en hel del fall, där processer icke äro lämpliga — antalet processer ökas, och det kan väl inte vara ett för statsmakterna eftersträfvansvärt mål att gynna processlystnaden.

Vidare har det sagts, att den gamla svenska satsen om medborgarnas likhet inför lagen fordrar, att något göres för att rättshjälpsanstalterna skola komma till en mera reell funktion här i landet. Jag föreställer mig, att detta tänkesätt är ganska uppkonstruerat. I själva verket kunna vi vara ganska glada över att likheten inför lagen här i Sverige är sådan som den är för alla samhällsklasser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petrén: Herr talman! Jag känner igen det slagord, som jag fick höra av den siste talaren, från debatten i statsutskottet, nämligen, att vi skola akta

oss för rättshjälpsanstalter, ty vi skola inte vara med om någonting, som kan gynna processlystnaden. Ja, det där låter något underligt för den, som vet, att rättshjälpsanstalterna enligt instruktionen ha sig förelagt att söka förhindra att processer sättas i gång, där det är olämpligt, och dessutom vet man ju att, där rättshjälpsanstalterna kommit till stånd, verka de i mycket stor utsträckning så, att de åstadkomma förlikning, varigenom tilltänkt process alltså undvikes.

I mitt förra yttrande anförde jag siffror i detta avseende från den enda av landsting anordnade rättshjälpsanstalt, som finnes i vårt land, men förhållandet är enahanda vid de rättshjälpsanstalter, som äro anordnade av städer. Det ligger väl för övrigt i sakens natur, att man snarare riskerar att bli uppmuntrad till process, därest man vänder sig till en privat jurist, som skall ha betalt för sitt arbete, än om man vänder sig till en rättshjälpsanstalt, där den, som skall giva en råd, icke har någon egen fördel av, huruvida det blir process eller icke. Detta sagt om påståendet, att dessa anstalter skulle öka processlystnaden.

För övrigt skall jag be att få nämna beträffande förhållandena i Norrbotten, där som vi veta en rättshjälpsanstalt har funnits men blivit avvecklad, att först och främst bör man ju se denna fråga mot bakgrunden av det förhållandet, att Norrbottens landsting är det landsting, som har den högsta landstingskatten i vårt land, och det är ju förståeligt att, när landstinget skall bära den största kostnaden för rättshjälpsanstalten och staten bara en mindre del, resultatet kan bli sådant som det blivit där, nämligen att rättshjälpsanstalten avvecklats. Jag vill dock tillägga, att jag tror, att man har all anledning betvivla, att det beslut om avveckling av anstalten, som där fattats, skulle ha skett, om inte högern och bondeförbundet tillsammans hade haft majoritet i landstinget. I varje fall får jag säga, att den åsikt, som den siste ärade talaren gav uttryck åt, nämligen att det vore en allmän uppfattning, att rättshjälpsanstalten i Norrbottens län inte behövdes, och att det därför vore en fördel — hur orden nu föllo — att den blev nedlagd, inte torde vara riktig. Att en sådan uppfattning inte är allmän inom länet framgår väl, herr talman, redan därav, att den motion, som vi nu behandla, är skriven av en ledamot i Norrbottens landsting.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Kvarnzelius: Jag skall, herr talman, inte säga många ord. Emellertid kan jag inte låta en del av vad som här har förekommit stå alldeles oemotsagt.

Först och främst vill jag fästa uppmärksamheten på den motsägelse, som såvitt jag kan förstå, föreligger i reservationen, försävt det skall vara någon mening med denna. »De synpunkter», heter det där, »som i motionerna framförts för en utredning av hithörande spörsmål, synas utskottet för den skull beaktansvärda. En sådan utredning synes jämväl önskvärd med hänsyn till storleken av nu utgående statsanslag till kostnader, som enligt lagen om fri rättegång skola gäldas av allmänna medel. Undersökning torde nämligen böra verkställas, huruvida icke genom rättshjälpsinstitutionens utveckling ett nedbringande av förenämnda kostnader må kunna äga rum.» Häre ligger enligt min mening en fullständigt felaktig uppfattning om vad det är som vållar de dryga kostnaderna ifråga om den fria rättegången. Det är de kostnader som följa utav att för varje häktad person skall staten sörja för att han får ett juridiskt bildat rättegångsbiträde. Ja, att det i varje fall kommer att bli dyrbarare i fortsättningen än hittills, den saken anser jag självklar, och i det avseendet anser jag, att utskottet har mycket goda skäl att bygga på, då det i sin motivering säger, att redan med hänsyn till det statsfinansiella läge, som nu råder, måste man ställa sig betänksam mot att sätta i gång en utredning på

Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.

(Forts.)

detta område. Den fria rättegången är av helt annan karaktär än den rättshjälpsverksamhet, som rättshjälpsanstalterna företräda. Den saken är ju klar. Det är häktade personer eller andra, som enligt svensk lag skola få fri rättshjälp, därigenom att de få ett rättegångsbiträde med juridisk sakkunskap. Och det förhållandet, att denna rättshjälp på senare tid blivit så dyr, är inte riksdagens fel, utan det felet är på sin tid begånget av vederbörande departementschef, som föreskrev så stränga kvalifikationer för dem, som skulle förordnas att lämna de åtalade rättshjälp. Jag tror för övrigt, att det var herr Löfgren, på den tiden då han var justitieminister, som sade, att den ifrågavarande verksamheten endast skulle få skötas av personer med viss juridisk utbildning, och det är ju i och för sig alldeles riktigt, men det är klart, att man icke kan förordna till rättegångsbiträde en person med hög juridisk utbildning, utan att det också kommer att kosta pengar. Det är ju utan vidare klart, att till följd därav måste det bli dyrare.

Emellertid vidhåller jag, att om det överhuvud taget skall vara någon mening med det hela, så måste man hålla i minnet, att varje utökning av rättshjälpsverksamheten kommer att medföra ökade kostnader för statsverket överhuvud taget. Erfarenheten har ju visat, att det är endast ett landsting i hela riket — tror jag — som för närvarande har rättshjälpsanstalt. Denna kostar emellertid 20,000 kronor om året, enligt uppgift i den motion, som ligger till grund för utskottets utlåtande. Om man nu skulle räkna med att en sådan rättshjälpsanstalt skulle inrättas i varje län i riket, så skulle det draga en kostnad av 380,000 kronor pr år. Någon skall betala denna kostnad. Antingen skola pengarna tagas ut av landstinget, eller också skall staten betala det. Jag frågar: är det en lämplig tidpunkt att nu sätta i gång en utredning av den vittgående innebörd, som det här är fråga om, på så lösa boliner som dem, vilka den motion är gjord på, som ligger till grund för utskottets betänkande. Motionen är visserligen väckt av mycket framstående motionärer, herr Möller m. fl. i den ena kammaren och herr Per Albin Hansson m. fl. i den andra, men det sades ju, att motionen var skriven av en representant från Norrbotten. Det var ju så? (Ja.) Då förefaller det mig, som om motionärerna väckt sin motion utan att riktigt göra klart för sig innebörden i vad de skrivit under, innan de väckte motionen.

Som frågan nu ligger kan jag inte finna någon anledning att här gå in för att begära en utredning av den vaga innebörd, som reservationen dock anger sig äsyfta. Ty vad är det man begär? Jo, man begär, »att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i frågan, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt staten må kunna, efter riktlinjer, som utskottet antytt, eller på andra vägar, medverka till ett utbyggande och en utveckling av de offentliga rättshjälpsanstalterna i vårt land till gagn för obemedlade och mindre bemedlade rättsökande». Ja, visserligen är det i och för sig bra, om man kan biträda de obemedlade och mindre bemedlade, den saken är ju klar, men i vårt land med den höga folkbildning, som vi skryta av och med rätta skryta av att vårt lands befolkning har, är det givetvis mycket mindre behov av den saken än i andra länder med mindre god folkbildning än som består den svenska allmänheten.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Klefbeck: Herr talman! Då jag har rätt mångårig erfarenhet av hur vår rättshjälpsanstalt i Stockholm verkar, vill jag säga ett par ord i all korthet gentemot vad statsutskottets ärade ordförande här sade.

Han sade, att han rakt inte kunde förstå, att reservanternas motivering gick ihop. Jag menar på grund av den erfarenhet, som jag har, att den går alldeles utomordentligt väl ihop. Ty visserligen är det sant, att om vi få flera rättshjälpsanstalter inrättade, så kommer anslaget på denna punkt att stiga, men det har ju här förut visats genom siffror från ett par olika rättshjälpsan-

stalter — och hade jag varit beredd, skulle jag ha skaffat precis likadana siffror också från Stockholm — att en hel mängd tilltänkta rättegångar aldrig bli utförda, utan genom anstaltens försorg bringas förlikning till stånd, och den fattige får den rätt, som honom tillkommer, i alla fall. Om alla dessa nu avförda rättegångar skulle ha blivit av, är det ju inte svårt att räkna ut, att detta skulle ha medfört, att kostnaderna för det egentliga rättegångsväsendet stigit betydligt mycket mer än vad ett ökande av anslaget till rättshjälpsanstalter, som här är önskat, skulle komma att medföra.

Därtill kommer såsom en vinst, som också har framhållits, att dessa fattiga människor få hjälp i en hel mängd andra juridiska angelägenheter, där de inte kunna reda sig. Man har också talat om att vår folkbildning står högt. Ja, förvisso är detta riktigt, men vi måste väl det oaktat erkänna, att dessa människor inte besitta förmåga att inför rätta föra fram sina synpunkter på ett sådant sätt, att de verkligen kunna få sina önskemål tillgodosedda. Det brister formellt och de ha icke heller nödig insikt i lagens bestämmelser. Jag menar sålunda, att även om vi se frågan rent ekonomiskt, är det praktiskt och förståndigt att utbygga vårt rättshjälpsanstaltsväsen.

Herr Sjödal: Herr talman, mina herrar! Jag skulle bara ge några korta repliker närmast åt herr Kvarnzelius. Herr Kvarnzelius nämnde i sitt anförande, att reservationens motivering var tämligen bristfällig, och han anförde till stöd för detta påstående, att i reservationens motivering yttrades, att man möjligen skulle vid undersökningen även kunna taga »hänsyn till storleken av nu utgående statsanslag till kostnader, som enligt lagen om fri rättegång skola gäldas av allmänna medel». Det är ju på det sättet, om jag får antaga, att Göteborgsexemplet är typiskt, att mer än hälften av rättshjälpsanstaltens kostnader täckas genom ersättningarna för den fria rättegången. 1931 uppgick kostnaden till 42,341 kronor. Av dessa utgjorde ersättningarna för rättegångar och arvoden 22,000 kronor. Resten, cirka 20,000 kronor, föll på staten och kommunen gemensamt. Om det alltså visar sig, att mer än hälften av kostnaderna för en rättshjälpsanstalt kan bestridas genom ersättningen för fria rättegångar m. m., då betyder det, att man får möjlighet att lämna kostnadsfria råd och anvisningar till personer, som söka rättshjälpsanstalten icke för att begynna rättegång utan av andra syften. Ty detta är den stora uppgiften och uppenbarligen den viktigaste uppgiften för rättshjälpsanstalterna, nämligen att ge råd utom rätta, och sådana ärenden utgöra ju den stora mängden av deras ärenden. Det är uppenbarligen en stor fördel med rättshjälpsanstalter, i jämförelse med privatpraktiserande advokater, som driva fria rättegångar. Jag kan nämligen inte tro, att de använda en del av sina inkomster på dem till att finansiera en kostnadsfri rättshjälps och rådgivning åt andra.

Med detta har jag även påpekat ett annat fel, som fanns i herr Kvarnzelius' resonemang, nämligen att när en rättshjälpsanstalt i ett län kostar 20,000 kronor, så skulle kostnaden, om vi finge sådana anstalter i alla län, bli 24 gånger den summan. Om man kan betrakta Göteborgsanstalten som ett typ-exempel, så täckes hälften av kostnaderna genom ersättning för fria rättegångar och genom arvoden av annat slag. Vi kunna alltså med detsamma pruta hälften, herr Kvarnzelius, på vad rättshjälpsanstalterna som sådana kosta staten.

Herr Kvarnzelius' kritik av den motivering, som ligger bakom reservationen, är av sådan art, att det inte finns alltför stark anledning för herr Kvarnzelius att yrka, att man av den anledningen skulle avstyrka här föreliggande motion.

*Om utbyg-
gande av de
offentliga
rättshjälps-
anstalterna.
(Forts.)*

Om utbyg-
gande av de
offentliga
rätts hjälps-
anstalterna.
(Forts.)

Vidare vill jag säga till en annan föregående talare, som sade, att vi kunde vara glada, att likheten inför lagen här i landet är sådan den är: ja, den kunde vara avgjort sämre, men jag tycker, att vi kunde vara ännu mer glada, om vi skulle kunna göra denna likhet inför lagen ännu mera verkligt levande än den för närvarande är. Ty den är inte verkligt levande för majoriteten av landets folk, den stora fattigt ställda befolkningen på landsbygden och i de mindre städerna. Där är inte likheten inför lagen verkligt levande.

Herr Schlyter: Eftersom herr Eliel Löfgren inte är närvarande i kammaren nu, skall jag i stället be att få svara på en liten anmärkning, som han fick av statsutskottets ärade ordförande, därför att han på sin tid skrivit under lagen om fri rättegång, som bland annat innehåller, att när domstol skall meddela förordnande för någon att biträda obemedlad part i rättegång, bör domstolen förordna en därtill fullt kvalificerad person. Herr Kvarnzelius menade, att dessa bestämmelser om juridiska kvalifikationer för rättegångsbiträde åt mindre bemedlade medförde, att kostnaderna för den fria rättegången blevo onödigt höga. Jag skall bara be att få lämna den upplysningen, att när för ett par år sedan justitieministern i en högerregering framlade ett förslag för sparande av kostnader, föranledda av lagen om fri rättegång, som kunde anses onödiga, så tog denne justitieminister — enligt min mening med rätta — inte bort den bestämmelse, som föreskriver, att man skall ställa lika stora anspråk på mindre bemedlade personers rättegångsbiträden som man ställer på de mera bemedlades. Enligt min mening är denna bestämmelse i lagen om fri rättegång en av de allra viktigaste, en av dem, som göra, att de mindre bemedlade parterna få verklig nytta av den rätt, som statsmakterna ha givit dem genom denna lag.

Jag skall inte upptaga kammarens tid med att närmare utveckla detta. Jag har bara velat göra denna erinran mot herr Kvarnzelius' anförande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen, som därunder infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertygande ja besvarad.

Herr *Bergström, Albert*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 87, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av väckta motioner om bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka.

Anslag till uppförande av hem för kroniskt sjuka m. m.

I fem särskilda motioner, vilka hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade framställts förslag om anslag till bidrag för uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka.

Sålunda hade i två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 68, av herrar *S. Linders* och *A. J. Bårg* samt den andra inom andra kammaren, nr 188, av herr *E. Lindley* m. fl., hemställts, att riksdagen ville dels för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag om 500,000 kronor till bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka, dels besluta, att undantagandet av vissa för sjukvård överhuvud förut använda anstalter från rätten till statsbidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka icke måtte gälla i fråga om tillförne av landsting eller stad utanför landsting använda sjukvårdsanstalter, som med medicinalstyrelsens tillstånd apaterats till hem för dylika sjuka.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *A. Andersson* i Falkenberg väckt motion, nr 71, hemställts, att riksdagen för nästkommande budgetår måtte som extra reservationsanslag anvisa 250,000 kronor att utgå som bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka.

Slutligen hade i två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 69, av herr *A. Thelin* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 110, av herr *E. O. Magnusson* i Tumhult m. fl., hemställts, att riksdagen måtte bevilja Kronobergs läns landsting ett efter 44 platser beräknat anslag av 66,000 kronor för uppförandet av i motionen omförmält hem för kroniskt sjuka i Växjö.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

I:o) att riksdagen måtte i anledning av herrar Linders' och Bårgs, herr Lindleys m. fl. samt herr Anderssons i Falkenberg förevarande motioner, I: 68 samt II: 71 och 188, till bidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka, för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 110,000 kronor;

II:o) att herrar Linders' och Bårgs samt Lindleys m. fl. berörda motioner I: 68 och II: 188, i vad desamma ej rörde anslagsfrågan, ej måtte av riksdagen bifallas; samt

III:o) att herrar Thelins m. fl. och Magnussons i Tumhult m. fl. motioner, I: 69 och II: 110, måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört.

Herr Linders: Herr talman! Jag begärde ordet för att göra ett uttalande, adresserat till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet. Herrarna tycka kanske, att jag lika gärna kunde ha gått de få stegen över golvet och sagt det till honom enskilt, men ärendet är av den art och betydelse för landstingen, att jag anser, att mitt yttrande bör komma in i dagens protokoll.

I det nu föreliggande statsutskottsutlåtandet har behandlats frågan om bidrag ifrån staten till uppförandet av hem för kroniskt sjuka. I en av herr Bårg och mig väckt motion ha gjorts tvenne yrkanden — det ena, att för budgetåret skulle anvisas ett extra reservationsanslag om 500,000 kronor till bidrag för uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka. Som herrarna ha sig bekant, har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition icke framställt någon begäran om anslag för nästa budgetår i detta avseende. Emellertid är

Anslag till
uppförande
av hem för
kroniskt sjuka
m. m.
(Forts.)

fortfarande skapande av nödigt antal hem för kroniskt sjuka föremål för landstingens arbete. Statsutskottet har så till vida tagit hänsyn till motionen, som detsamma har tillstyrkt ett anslag av 110,000 kronor i första punkten av sitt yttrande. Därmed kan man väl anse, att det nödtorftiga behovet är tillgodosett, men det kommer säkerligen att för framtiden behövas ytterligare anslag och redan nästkommande år torde en höjning vara befogad. Jag har, herr talman, emellertid intet yrkande i fråga om denna punkt.

I den andra punkten hade vi hemställt, att riksdagen skulle besluta, att undantagandet av vissa för sjukvård överhuvud taget förut använda anstalter från rätten till statsbidrag till uppförande m. m. av hem för kroniskt sjuka icke måtte gälla i fråga om tillförne av landsting eller stad utanför landsting använda sjukvårdsanstalter, som med medicinalstyrelsens tillstånd apterats till hem för dylika sjuka. I detta avseende hade vi alltså hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t för att få det behovet tillgodosett efter en utredning. Statsutskottet har för sin del i punkten 2 icke tillstyrkt denna skrivelse, men i sin motivering säger utskottet, att detta är ett spörsmål, »vartill riksdagen icke lär böra taga ståndpunkt med mindre konsekvenserna av ett beslut i sådan riktning blivit genom vederbörlig utredning från Kungl. Maj:ts sida klarlagda». Dessa statsutskottets ord innebära ju en skrivelse på sitt sätt, och jag har begärt ordet för att rikta det uttalandet till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att dessa statsutskottets ord måtte bemärkas såsom en önskan ifrån riksdagens sida om att detta spörsmål måtte utredas. Det är detta, som jag velat framföra.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! I anledning av sista delen av herr Linders' anförande vill jag för min del säga, att vad på mig ankommer skall jag inte uraktlåta att ombesörja, att en undersökning av de förhållanden, som sammanhånga med andra sjukvårdsanstalters tagande i anspråk såsom hem för kroniskt sjuka, kommer att så fort sig göra låter bli verkställd.

I fråga om den förra delen av herr Linders' anförande liksom ärendet i övrigt skall jag, såsom det nu ligger till, inskränka mig till att allenast framhålla, att det visst inte, såsom också utskottet har uppmärksammat, förhåller sig så, att man från Kungl. Maj:ts sida ansett, att det var tillräckligt med de åtgärder, som hittills ha vidtagits i fråga om anordnande av hem för kroniskt sjuka och att man därför kunde upphöra med att bevilja anslag för detta ändamål. Tvärtom är det nog så, att man här ännu befinner sig i begynnelsen av ordnandet av dessa förhållanden. Anledningen till att det för nästa budgetår från Kungl. Maj:ts sida icke föreslogs något anslag var uteslutande den, att man vid undersökning av möjligheterna att under ekonomiskt tryckta tider göra besparingar fann, att man här hade en punkt, där det utan större vådor skulle kunna vara möjligt att ett eller annat år dröja med vidtagandet av ytterligare åtgärder, detta även ur den synpunkten, att man inom vissa delar av landet i viss mån befann sig i tvekan om vilken den lämpligaste vägen vore att ordna förhållandena i fråga om vården av kroniskt sjuka — antingen så, att kommunerna skulle taga hand om det, eller så, att landstinget skulle taga hand därom. Man tvekade vidare, om man skulle ha små eller stora hem; och då menade jag, när jag tillstyrkte Kungl. Maj:t att intaga denna ståndpunkt, att det även ur den synpunkten måhända inte vore ur vägen, om man finge dröja något år för att se, hur erfarenheten gav vid handen, att den bästa lösningen borde utformas.

Såsom statsutskottet nu utformat sitt uttalande och med den begränsning av anslagsbeloppet, som utskottet gjort — detta är i motionerna tilltaget mycket högre — varvid detta begränsats till enbart 110,000 kronor, vilket belopp komme att utgå till ett par redan så gott som färdigställda sådana hem, före-

faller det mig, som om man inte från Kungl. Maj:ts sida hade någon anledning att rikta erinran mot vad statsutskottet på denna punkt hemställt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Anslag till
uppförande
av hem för
kroniskt sjuka
m. m.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmäteriuundervisningens anordnande vid tekniska högskolan m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, utom annat, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 124 framlagda förslag samt med bifall till en av herr *Nylander* i ämnet väckt motion (I: 311), besluta, att lantmäteriuundervisningen skulle, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 19 februari 1932 tillstyrkt samt under iakttagande tillika av vad utskottet i utlåtandet anfört, från och med den 1 juli 1932 anordnas vid tekniska högskolan såsom en särskild fackavdelning för lantmäteri.

*Ang.
lantmäteri-
undervis-
ningens an-
ordnande vid
tekniska
högskolan.
m. m.*

Herr Lindhagen: Herr talman! Då vi härom dagen behandlade andra lagutskottets utlåtande nr 28, hade jag tillfälle att framkasta några tvivel om lantmäteriuundervisningens inordnande under tekniska högskolan.

Vid förra årets riksdag hade Kungl. Maj:t framlagt en proposition, byggd på lantmäteristyrelsens framställning att för ändamålet måtte inrättas en särskild skola under ledning av lantmäteristyrelsen. Emellertid hade tekniska högskolans lärarråd gjort en framställning, att denna undervisning rätteligen och lämpligen borde läggas under tekniska högskolan. Då det i följd framlades en proposition i ämnet, byggd på lantmäteristyrelsens förslag, väckte herr *Forssell* i första kammaren samt herrar *Wohlin* och *Thomson* i andra kammaren motioner, som gingo ut på att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en ny undervisningsplan, grundad på tekniska högskolans lärarråds uppfattning. De framhöllo såsom grund för sin uppfattning, att här gällde det framför allt »mätningsteknik». Utbildningen borde därför förläggas till tekniska högskolan — det ligger väl för övrigt redan i dess namn.

Jag tillåter mig framhålla — och jag tror det är riktigt och föreställer mig att även lantmäteristyrelsen haft en känsla därav — att ett huvudsyfte med undervisningen måste vara att uppfostra lantmätarna till insikt i och vilja till ett socialt bedömande på marken och ej huvudsakligen till en teknisk uträkning efter formulär. Ty där ute pågår en kamp om den svenska skogen och odlingsmarken mellan industriens intressen och den arbetslösa lantbefolkningens krav. Då gäller det också, att skifteslagstiftningens handhavare förstå och behärta även de socialt jordbruksetiska synpunkterna; att de icke giva företrädesvis något i underkant till förmån för jordbruket och lantbefolkningen utan snarare i överkant och att de i varje händelse laga efter lägenhet så jordfördelningen blir så mänsklig, som kan ske under nuvarande förhållanden. Detta är motsatsen till »mästerteknik». Lantmätarna få anse den sociala utmätningen vara en underordnad sak, vilket synes stå lärarkollegiets vid tekniska högskolan uppfattning nära.

I ett särskilt yttrande till andra lagutskottets betänkande nr 28 har utvecklat min erfarenhet, om vad här står på spel. Också med de av lantmäteristyrelsen givna mätningstekniska föreskrifter för avstyckning enligt den nya skifteslagstiftningen ser det äventyrligt ut för de s. k. ofullständiga jordbrukens fullkomning. Jag skall emellertid ej gå in närmare på den saken nu, men jag får i alla fall uttala mitt bekymmer, herr talman, över att en sådan praktiskt

Ang.
lantmäteri-
undervis-
ningens an-
ordnande vid
tekniska
högskolan.
m. m.
(Forts.)

social fråga, vilken fordrar hänsynstagande till det individuella livet ute på markerna, skall bli behandlad såsom en »mätningsteknisk» fråga och för den skall läggas under tekniska högskolan, dit den, enligt min mening, icke hör.

För övrigt skulle jag vilja tillägga, att universitet och högskolor ju ha som sin uppgift att i första rummet meddela teoretisk undervisning i de högre ämnen och för de högre befattningarna. Men jag tror, att det väl är tämligen missriktat att vilja sätta dem till vårdare av folkets praktiska angelägenheter. Och vi kanske få tillfälle att återkomma till detta om en stund, då vi skola behandla frågan om gymnastiska centralinstitutet och undervisningens läggande till en huvudsaklig del under en högskola, varunder man förut ansett att den inte i stort sett hör.

Herr talman! Jag skulle nu vilja yrka avslag å propositionen — jag brukar ju vara ganska frikostig med sådana yrkanden, ty de angiva i alla fall en personlig ställning — men i denna fråga tycker jag det är till den grad hopplöst att framställa ens ett sådant yrkande, att jag anser mig bättre uttrycka mitt ogillande genom att säga, att jag inte kommer att framställa något yrkande.

Herr **Forssell**: Herr talman! Jag kan lugna herr Lindhagen med den upplysningen att den enda ordinarie professur, som av utskottet föreslås inrättad vid den nya fackavdelningen för lantmäteri vid tekniska högskolan, är just en professur i skifteslära för behandling av de problem, som herr Lindhagen särskilt vill skola bliva beaktade.

Ja, herr talman, jag ber att få yrka bifall till detta utskottets förslag, vilket med säkerhet kommer att bli till största gagn såväl för lantmäteriundervisningen som för tekniska högskolan.

Herr **Lindhagen**: Den siste ärade talaren sade, att jag inte skulle vara orolig, men, professor Forssell, det finns ett gammalt ordspråk, som säger, att man skall frukta danaärna även då de komma med skänker. Förresten gives det ett annat ordspråk, herr professor Forssell, nämligen: »Säg mig med vem du umgås, och jag skall säga dig vem du är!» När därför undervisningen i denna praktiska fråga skall umgås med tekniska högskolan, kan den lika väl gå hem och lägga sig!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med gymnastiska centralinstitutets omorganisation stående frågor jämte fyra i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 26 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 152, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i propositionen under 14 särskilda med I—XIV betecknade punkter angivits.

I punkten I hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att medgiva, att gymnastiska centralinstitutet finge från och med budgetåret 1932/1933 omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 26 februari 1932 tillstyrkt.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

en inom första kammaren av herr *I. Pauli* väckt motion (I: 315), vari föreslagits, att riksdagen, med avslag å propositionen nr 152, ville, utom annat, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för nästkommande års riksdag framlägga nytt förslag i fråga om gymnastiska centralinstitutets omorganisation i enlighet med de av 1931 års riksdag beslutade grundlinjer och på grundval av den ytterligare utredning i ärendet, som kunde komma att finnas behöflig;

en inom första kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren* väckt motion (I: 320), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan lönegradsplacering av befattningshavarna vid gymnastiska centralinstitutet, att principen om lika lön i lika befattning för man och kvinna därvid helt genomfördes;

en inom första kammaren av herr *I. Holmgren* väckt motion (I: 321), vari anhållits, att vid bifall till Kungl. Maj:ts hemställan om uppförande av en gymnastikpoliklinik vid serafimerlasarettet riksdagen måtte besluta, att undervisningen och sjukvården vid densamma skulle organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen framlagt förslag; samt

en inom andra kammaren av herr *A. Thomson* väckt motion (II: 460), vari hemställts, att riksdagen måtte godkänna i motionen intaget förslag till inträdesfordringar vid gymnastiska centralinstitutet, varvid förutsatts, att samma fordringar skulle gälla för de privata legitimerade gymnastikinstituten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

A) avslå herr Paulis berörda motion (I: 315),

B) avslå fröken Hesselgrens berörda motion (I: 320),

C) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag under punkterna I—V och VII—XIV och herr Holmgrens motion (I: 321) samt med bifall till herr Thomsons motion (II: 460), fatta beslut i enlighet med vad under 17 med I—XVII betecknade stycken närmare angivits,

D) avslå ett av Kungl. Maj:t under punkten VI framställt förslag i fråga om personliga lönetillägg till t. f. överlärarna A. G. Schmitterlöw och N. E. Hellsten samt kontorsbiträdet Agda Johanna Linnéa Åkerberg, född Bondeson.

I stycket C I hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att gymnastiska centralinstitutet finge från och med budgetåret 1932/1933 omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i det föregående tillstyrkt.

Vid utlåtandet hade reservationer anförts

1) av herrar *Kvarnzelius*, *Bergqvist* och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A) avslå herr Paulis berörda motion (I: 315),

B) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag under punkterna I—V och VII—XIV och herr Holmgrens motion (I: 321) samt med avslag å dels herr Thomsons motion (II: 460), i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, dels ock fröken Hesselgrens motion (I: 320), fatta beslut på sätt under 14 med I—XIV betecknade stycken angivits,

C) avslå Kungl. Maj:ts under punkten VI framställda förslag i fråga om personliga lönetillägg till t. f. överlärarna A. G. Schmitterlöw och N. E. Hellsten samt kontorsbiträdet Agda Johanna Linnéa Åkerberg, född Bondeson;

2) av herr *Pauli*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till fröken Hesselgrens motion I: 320 om sådan lönegradsplacering av befattningshavarna vid gymnastiska centralinstitutet, att principen om lika lön i lika befattning för man och kvinna därvid helt genomfördes.

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.

(Forts.)

I stycket B I av herr Kvarnzelius' m. fl. reservation hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att gymnastiska centralinstitutet finge från och med budgetåret 1932/1933 omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i det av reservanterna föreslagna yttrandet tillstyrkt.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Bergqvist**: Herr talman! I avseende å föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 90 får jag hemställa, *att* först föredrages i ett sammanhang punkten A och styckena I—IV av punkten C, *att* därefter de återstående styckena av punkten C företagas till avgörande vart för sig, därvid i samband med stycket V behandlas punkten B, *att* sist föredrages punkten D samt *att* vid behandlingen av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet härmed föredrogos nu

Punkten A samt styckena I—IV av punkten C.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Frågan om gymnastiska centralinstitutets omorganisation har sedan omkring 20 år stått på dagordningen och har varit föremål för utredning av en stor mängd kommittéer och sakkunnignämnder. Den har visat sig vara synnerligen segsliten och svårlöst. Två motsatta intressen ha kämpat med varandra om principerna för den nya organisationen, nämligen å ena sidan läkarintresset och å andra sidan gymnastintresset.

Läkarna ha ansett, att utbildningen av sjukgymnaster borde ske uteslutande under medicinsk ledning. Gymnasterna återigen ha ansett, att utbildningen av sjukgymnaster och friskgymnaster borde ske gemensamt vid centralinstitutet. Redan i fjol skedde visserligen en preliminär lösning av denna fråga, men så många punkter blevo då oavgjorda, att då frågan kommit igen i år, samma stridiga uppfattningar som förut ånyo gjort sig gällande. Emellertid har utskottet nu framlagt ett förslag till frågans lösning. Mot detta förslag har en reservation avgivits utav tre av utskottets ledamöter. Reservanterna ha icke blivit övertygade om att den av utskottet föreslagna lösningen är tillfredsställande och detta redan på den grund, att förslaget tillkommit genom en väsentlig omarbetning i utskottet av Kungl. Maj:ts förslag. Man har svårt att tro, att denna kunnat ske med den omsorg och insikt och det förutseende i den sak det gäller, att den organisation, som av utskottet föreslagits, verkligen kommer att fungera på ett tillfredsställande sätt.

De allvarligaste betänkligheterna mot utskottets förslag ligger enligt reservanternas mening i den företagna sänkningen av inträdesfordringarna. Hittills har för inträde fordrats studentexamen eller normalskolekompetens. Nu har utskottet föreslagit, att även de, som blott tagit realskolexamen samt kompletterat denna i de naturvetenskapliga ämnena fysik, kemi och biologi, skola få tillträde till kurserna. För reservanterna har det synts, som om den allmänna bildningsnivån härmed på ett betänkligt sätt blivit sänkt och att detta kommer att menligt inverka på institutets arbete och på det resultat, vartill det kan komma.

Våra sjukgymnaster ha hittills haft ett gott anseende inte blott här hemma i vårt land utan även i utlandet. Detta har säkerligen berott därpå att de haft icke bara en god teknisk utbildning utan också ett gott bildningsunderlag. Huruvida samma anseende skall kunna bibehållas, när man sänker fordringarna för inträde, därom kan man hysa starka tvivel.

Utskottet har vidare ställt utbildningen av sjukgymnaster i så löst sammanhang med gymnastiska centralinstitutet, att det förefaller som om riksdagens uttalande 1931, att nämnda utbildning fortfarande borde stanna kvar inom centralinstitutets verksamhetsområde, blivit hart när illusoriskt. I samband med dessa strävanden att skilja isär utbildningen av sjuk- och friskgymnaster står också den begränsning i gemensamhetsundervisningen, som utskottet här föreslagit.

De sakkunniga, som år 1931 haft utredningen i ärendet om hand, hade föreslagit gemensam undervisning under, vill jag minnas, 837 timmar. Statsrådet har sedan nedskurit timantalet för den gemensamma undervisningen till 593 timmar, men utskottet har gått ännu ett steg och minskat den med ytterligare 125 timmar. Det förefaller oss reservanter något vanskligt att vid en behandling sådan som den, som måste ske i ett utskott, där man har föga tid till sitt förfogande och dessutom inte har någon sakkunskap annat än tillfälligtvis att tillgå, göra ingripande förändringar i ett förslag, som dock vilar på utredning.

Vidare har det förefallit reservanterna äventyrligt att, såsom utskottet föreslagit, minska lärarantalet. Det har skett en minskning dels av de lärare, som skola handhava utbildningen av sjukgymnaster, och dels också beträffande dem, som skola handleda utbildningen av friskgymnaster. Kungl. Maj:t har föreslagit, att fyra lärare i »sjukgymnastikens teknik med fysikalisk behandling», skulle tillsättas vid den poliklinik, som skall anläggas vid serafimerlasarettet. Dessa skulle vara välkvalificerade lärarkrafter men icke medicinskt utbildade. Så har professor Holmgren i en motion uttalat den mening, att dessa lärare skulle kunna utbytas mot lika många instruktionsgymnaster vilka skulle då få ett lägre arvode. Utskottet har i princip accepterat motionärens förslag i det avseendet men därtill nedskurit antalet till tre i stället för det även av motionären förordade antalet fyra.

Vad beträffar sedan lärarna i friskgymnastik så har även därvidlag en motsvarande minskning av utskottet föreslagits. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att det skulle anställas fem manliga och fyra kvinnliga lärare. Utskottet har emellertid ansett sig kunna minska dessa lärares antal med en manlig lärare. Det förefaller oss reservanter som om den undersökning, som skett och på grund av vilken dessa inskränkningar företagits, icke varit tillräckligt omfattande och grundlig för att kunna anses välbetänkt.

Det är även en annan sak, jag vill framhålla, beträffande vilken jag anser, att utskottet gått synnerligen hårt till väga. Det finnes vid institutet ett kontorsbiträde, som åtnjuter en avlöning av 2,832 kronor. Dessutom har hon tjänstgjort som sekreterare och för detta har hon haft ett arvode av 1,550 kronor per år. Detta gör tillsammans 4,382 kronor om året. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att det i stället för kontorsbiträdesförfattningen skulle inrättas en kansliskrivarejänst, som det nuvarande kontorsbiträdet då skulle få, och Kungl. Maj:t har vidare föreslagit, att denna tjänst skulle ställas i lönegrad B 11. Dessutom har Kungl. Maj:t föreslagit, att den minskning i hennes inkomster, som skulle uppkomma genom omändringen, skulle bliva henne ersatt genom ett personligt lönetillägg.

Nu har emellertid utskottet föreslagit, att endast en kanslibiträdesbefattning skall inrättas och att med denna skall förenas kamrerarbefattningen, så att vederbörande skall sköta räkenskaperna vid sidan av sitt övriga arbete. För detta skulle hon då få en sammanlagd lön av 3,144 kronor. Hon gör alltså en förlust av 1,238 kronor om året, d. v. s. över 100 kronor i månaden. Reservanterna ha bibehållit hennes tjänst i lönegrad B 11, som Kungl. Maj:t föreslagit, men utan att förorda något personligt lönetillägg. Enligt reservanternas förslag skulle hon få 3,888 kronor, innebärande en löneminskning av 494 kronor om året. Det förefaller mig som om det vore billigt, att nämnda kontorsbiträde

*Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.
(Forts.)*

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.

(Forts.)

finge en kansliskrivarebefattning vid institutet, varigenom denna minskning i löneförmåner, som hon får vidkännas, bleve något rimligare reducerad än enligt utskottets förslag. Det är att märka, att hon tjänstgjort vid institutet i, om jag minns rätt, 15 år, vartill man bör taga hänsyn.

Jag skall nu inte upptaga tiden med något längre anförande än det jag nu hållit, utan ber med vad jag sagt få yrka bifall till reservationen.

Herr Pauli: Herr talman! Kammaren förstår säkert, att jag kan ha anledning att yttra mig i denna fråga, då den ser att utskottets kläm inledes med en hemställan, att riksdagen må »avslå herr Paulis ovannämnda motion», en sak, om vilken för övrigt såväl utskottet som reservanter äro ense. Att jag icke desto mindre avstår från att känna mig nedslagen, beror därpå, att jag har ansett, att jag i stort sett kan förena mig med de synpunkter, som finnas angivna i utskottsutlåtandet, och att i detta utlåtande min motion rönt ett synnerligen välvilligt hänsynstagande.

Jag tillät mig i fjol tillsammans med herr Petréén väcka en motion, vari viingo in för ett fullständigt skiljande mellan frisk- och sjukgymnastutbildningen, och jag tror alltjämt, att de skäl, som framlades för en sådan ståndpunkt, voro bärande. Emellertid vägrade riksdagen att gå med på ett principuttalande i denna riktning och träffade i stället i fjol en sådan anordning, att det skulle hetas, att sjukgymnastutbildningen fortfarande skall ske, såsom herr Bergqvist nyss anført, »inom centralinstitutets ram». Det var dock med de anvisningar, som riksdagen då gav, alldeles tydligt att denna anordning i mycket stor utsträckning skulle bli mera ett sken än en verklighet. Det framhölls bl. a. i riksdagsskrivelsen, att alla onödiga undervisningsmoment borde utmönstras, och att gemensam undervisning för blivande frisk- och sjukgymnaster borde inskränkas till endast det verkligt nödvändiga. Riksdagen tänkte sig, att denna gemensamma undervisning skulle kunna inskränkas »måhända blott till en termin under första året».

När jag nu såg, hur propositionen i år på grundval av den senast skedd utredningen hade utformat de av riksdagen i fjol givna direktiven, kunde jag inte underlåta att finna, att den kritik, som karolinska institutets lärarkollegium och sedermera serafimerlasarettets direktion — alltså de medicinska myndigheter, som skola bli närmast ansvariga för den nya sjukgymnastutbildningen — framfört mot sakkunnigutlåtandet, var mycket berättigad. Ett erkännande därav finner man i själva verket även i propositionen; departementschefen har erkänt detta både med ord och med handling. Det senare därigenom att han, som herrarna se, vidtagit en rad ändringar i sakkunnigutlåtandet till förmån för de från medicinskt håll framförda synpunkterna, synpunkter som framför allt gå ut på att ge sjukgymnastutbildningen vid serafimerlasarettet en mera fristående ställning och ställa den i mera direkt beroende av läkarvetenskapen. Men samtidigt erkänner statsrådet, att det finns mycket fog för den av universitetskanslern framställda anhållan, att karolinska institutets lärarkollegium skulle få förnyat tillfälle att mera grundligt och utförligt framställa sina synpunkter på denna viktiga sak. Detta var huvudskälet varför jag tillät mig väcka en motion om avslag på propositionen och med begäran om ny utredning. Eftersom statsrådet självt ställt i utsikt förnyat införskaffande av yttranden från karolinska institutets lärarkollegium, gymnastiska centralinstitutets direktion och serafimerlasarettets direktion, kan ju faktiskt utredningen ej anses avslutad. Även utskottet förklarar, att de brister, som man ansåg sig kunna konstatera i propositionen, väl kunna ge fog för ett sådant krav. Jag har emellertid låtit förmå mig att i nuvarande läge avstå från mitt avslagsyrkande och i stället biträda utskottets önskan att i år söka få till stånd ett positivt beslut. Det är ju nämligen så, att denna

fråga utretts alldeles för länge och att det kan vara på tiden att den blir avgjord. Det är naturligtvis ett djärvt företag av ett utskott att på detta sätt omkonstruera en proposition, som rör ett stort omorganisationsföretag; jag tror mig också kunna försäkra å mina kamraters vägnar, att vi nog äro medvetna om, att de nya konstruktionsritningar, som vi framlagt, inte äro höjda över all kritik, att det i framtiden kan visa sig, att de vid sin beröring med verkligheten kanske kunna glappa på någon punkt, och att vi givetvis äro beredda att i så fall medverka till nödiga ändringar.

Emellertid kan jag inte finna, att de anmärkningar, som framställts av reservanterna och deras talesman, herr Bergqvist, på något svårare sätt drabba vår ståndpunkt. Herr Bergqvist anförde först och främst såsom den allvarligaste betänkligheten, att vi gått in för en sänkning av inträdesfordringarna. Jag vill då erinra kammaren om att den ståndpunkt, som utskottet härvidlag intagit, är densamma som den, som i fjol intogs av andra kammaren, och som även omfattas av skolöverstyrelsen och framlagts av en ledamot av denna överstyrelse i motion i andra kammaren. Jag tror inte man behöver befara, såsom herr Bergqvist ansåg, att detta skall medföra ett betänkligt sänkande av den allmänna bildningsnivån hos våra gymnaster. Här har man endast velat ge en möjlighet även åt dem, som avlägga realexamen men komplettera denna med studentexamenskompetens i de naturvetenskapliga ämnena, att komma in vid institutet. Vi veta, hur kolossalt många studenter som varje år utexamineras. Jag tror, att man kan förutse, att flertalet av de inträdesökande och vid institutet intagna eleverna även i fortsättningen komma att utgöras av studenter, och att de, som verkligen bli intagna med den något lägre kompetensen, säkerligen komma att ha sällats med allra största noggrannhet.

Vidare anmärkte herr Bergqvist på att utskottet skulle ha gått ifrån riksdagens direktiv, när det gällde att hålla sjukgymnastutbildningen inom gymnastiska centralinstitutets verksamhetsområde. Jag må säga, att det är ganska djärvt av reservanterna att framställa ett sådant påstående. Det faktiska förhållandet är snarare tvärtom, att de sakkunnigas betänkande och den kungl. propositionen avlägsnat sig från riksdagens direktiv, medan vi ha försökt återföra förslaget till de linjer, som riksdagen själv uppdrog i fjol. Herr Bergqvist vet mycket väl, att beträffande den gemensamma undervisningen ha vi försökt hålla oss just till det kvantum, som visat sig verkligen nödvändigt och som ungefär sammanfaller med vad riksdagen i fjol anvisade. Jag tror alltså ej, att vi äro ute på några äventyrliga stigar. Vi äro helt enkelt konsekventa, och vi ha ingalunda handlat på eget bevåg, utan, som herr Bergqvist vet, noga rådfört oss med tillkallade sakkunniga av obestridd kompetens.

Vidare vände sig herr Bergqvist mot minskningen av lärarantalet. Jag skall ej gå in på någon utförligare diskussion om den saken. Jag vill hänvisa kammaren till den motivering, som utskottet förebragt på sidorna 58—59 dels beträffande antalet instruktionsgymnaster, dels beträffande antalet lärare för utbildningen av friskgymnaster. Det visar sig ju beträffande de senare alldeles tydligt, att när man låter de militära elevernas undervisning i fäktning skötas helt av en från försvarsväsendet kommenderad officer, kan man faktiskt inbespara en lärarkraft. Jag tror icke, att det kan anses vara oklädsamt för statsutskottet att söka göra en besparing, som bevisligen är möjlig.

Slutligen berörde herr Bergqvist en sak, där jag verkligen på avdelningen företrädde en något annan uppfattning än flertalet av mina kamrater, vilkas namn stå under utskottsbetänkandet. Det gäller det nuvarande kontorsbiträdet vid centralinstitutet. Jag har för min del också den uppfattningen, att när man lägger på en ytterligare syssla och samtidigt minskar de sammanlagda löneförmånerna så avsevärt från de förutvarande, så företräder man en ståndpunkt, som icke kan anses stämma med rättvisa och billighet. Att jag ej an-

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.
(Forts.)

tecknat reservation på den punkten, beror på att jag, som herrarna se, har en annan reservation, som berör en principfråga, och jag tyckte, det var viktigare att den finge poängteras på detta sätt. Skulle det under debattens fortgång bliva framställt något förslag till ändring i utskottets utlåtande om en förbättring av denna befattningshavares ställning, så är det mig icke emot. Tvärtom.

Slutligen skall jag be att med ett par ord få beröra den reservation, jag tillåtit mig anteckna till utskottsbetänkandet. Den rör, som jag sagt, en principfråga, nämligen frågan, huruvida de manliga och de kvinnliga befattningshavarna vid institutet böra avlönas lika eller olika. Det är ingalunda så som utskottet säger, att man här, om man ginge in för likalönsprincipen, skulle »föregripa statsmakternas ställningstagande till en viktig principfråga». Statsmakterna ha ju redan för ganska många år sedan tagit ställning i fråga om likalönsprincipen och ha dessförinnan beslutat den s. k. behörighetslagen, som utgör grunden för likalönsprincipen. Jag vill också framhålla, att både gymnastiksakkunniga och statskontoret upprepade gånger just med hänvisning till beslutet om behörighetslagen ha föreslagit samma lönegradsplacering för manliga och kvinnliga ordinarie lärare vid centralinstitutet. Det är alldeles ohållbart att för ett frångående av denna konsekventa och riktiga ståndpunkt åberopa statsfinansiella skäl. Sedan utskottet numera ändrat vissa befattningar till instruktionsgymnastbefattningar, som skulle avlönas lika, och sedan vi fått dessa läkarbefattningar vid polikliniken, som också skola avlönas lika, återstå till övervägande endast fyra kvinnliga lärarbefattningar; i den stat, som nu förelagts riksdagen, finns det för övrigt endast tre sådana, nämligen två plus fröken Erikssons, som redan finnes där och vars lön skulle utfyllas. Det gäller nu alltså blott ett tredubblande av en löneskillnad på 1,300 kronor, tillsammans 3,900 kronor. Jag tror ej, att svenska staten trots den sista tidens kritiska förhållanden kommit så på kneken, att den behöver frukta att för en utgift av 3,900 kronor råka i något förvärrat statsfinansiellt läge. Jag anser därför, att vi ha alla skäl att här konsekvent gå in för den likalönsprincip, som riksdagen redan tidigare har uttalat sig för.

Det är med hänvisning till vad jag nu senast anfört, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, men redan nu förbehåller mig att däri få föreslå den ändringen, att i klämman under punkt C) V raden:

»dels 2 lärarinnor i lönegraden B 21», utbytes mot:

dels 2 lärarinnor i lönegraden B 24, att punkt C) VI får följande ändrade lydelse:

VI. å övergångsstat vid gymnastiska centralinstitutet från och med ingången av budgetåret 1932/1933 uppföra lärarinnan Ingeborg Eriksson med lön enligt lönegraden B 18 jämte personligt lönetillägg motsvarande skillnaden mellan lön enligt lönegraden B 24 och lönegraden B 18,

samt att punkten C) VII får följande ändrade lydelse:

VII. vid bifall till vad under V hemställts minska den i det ordinarie förslagsanslaget till avlöningar vid gymnastiska centralinstitutet ingående, såsom förslagsanslag betecknade anslagsposten: avlöningar till ordinarie tjänstemän, nu 82,300 kronor, med 16,400 kronor till 65,900 kronor ävensom föreskriva, att den vid nämnda anslagspost i staten fogade anmärkningen skall utgå, samt förty minska nämnda ordinarie förslagsanslag med 16,400 kronor.

Beträffande motiveringen tillåter jag mig yrka de ändringar, som sammanhånga med att de kvinnliga lärarna i likhet med de manliga placeras i lönegraden B 24.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag skall fatta mig helt kort. Jag har i denna fråga väckt en motion, som begränsar sig till att föreslå en viss organisation av den gymnastikpoliklinik, som den kungl. propositionen avser att

inrätta vid serafimerlasarettet. Jag skall begränsa mig till att här nu bara tala om det. Jag anser nämligen, att det viktigaste i hela denna fråga om omorganisationen är det att få till stånd en tillfredsställande gymnastikpoliklinik för undervisningen.

Reservanterna yttra om min motion, att den är ett uttryck för de »strävanden, som från läkarhåll sedan länge gjort sig gällande att helt lägga sjukgymnastutbildningen under medicinsk ledning, men mot vilka... 1931 års riksdag uttalat sig». Det är ju så, att läkarnas opinion i denna sak har varit ovanligt enhällig. De liksom jag ha ansett, att det lyckligaste skulle vara, om sjukgymnastutbildningen alldeles skildes från friskgymnastutbildningen och samorganiserades med de organ för utbildning till sjukvårdande verksamhet, som samhället har, ty till den verksamheten hör ju sjukgymnasternas verksamhet och utbildningen av dem. Emellertid vill jag påpeka, att det är icke rättvist, när reservanterna säga, att min motion är en strävan i den riktningen. Det framgår ju redan därav, att min motion ej omfattar mer än ett par av de medicinska ämnena för sjukgymnastutbildningen, och att ingenting säges om allt det andra. Således är det alldeles icke rättvist att säga, att motionären på något vis skulle försökt gå längre än vad 1931 års riksdag har utstakat — även om jag visst skulle anse det lyckligt, att 1931 års riksdag ej hade fattat det beslutet — utan jag håller mig alldeles inom ramen av detta.

Reservanterna säga vidare, att »de olägenheter, Kungl. Maj:ts förslag enligt motionen skulle medföra för sjukvårdsarbetet vid serafimerlasarettet, förefalla utskottet överdrivna». Då ber jag att få påminna kammaren om vad karolinska institutets lärarkollegium sagt om den saken, vilket står i utskottets utlåtande på sid. 24. Där säges det: »Lärarkollegiet, som anser en förbättring av undervisningen i medicinska ämnen för gymnastiska centralinstitutets elever högst önskelig och för detta ändamål gärna vill ställa högskolans resurser till förfogande, beklagar, att, då det föreliggande förslaget» — således den kungl. propositionen — »ej i tillräcklig grad tillvaratagit möjligheterna att inom ramen av riksdagens direktiv tillgodose de krav, som av en enhällig medicinsk sakkunskap framställts, och då formerna för karolinska institutets andel i samarbetet till stor del äro outhärdliga samt de positiva förslagen rörande dessa former i flera avseenden äro oförenliga med karolinska institutets ställning som vetenskaplig högskola med dess övriga undervisningsbehov och med en god sjukvårdsorganisation vid serafimerlasarettet, lärarkollegiet på det bestämdaste måste avstyrka detsamma.»

Detsamma har serafimerlasarettets direktion gjort och anslutit sig till högskolans yttrande i det avseendet, att Kungl. Maj:ts förslag ej är förenligt med en god sjukvårdsorganisation vid serafimerlasarettet. När förhållandet ligger så, tycker jag, att det är litet hårt, att reservanterna om min motion, som icke innehåller något utöver vad hela högskolan är överens om, vad alla sakkunniga äro överens om, säga att det är överdrivet. Jag tror ej, att reservanterna kunna så bedöma den praktiska organisationsfråga, det här gäller, att de ha rättighet att säga, att dessa farhågor om olägenheterna för sjukvårdsarbetet äro överdrivna.

Reservanterna säga vidare angående de fyra lärarna i sjukgymnastik med fysikaliska behandlingsmetoder, som skulle enligt förslaget vara anställda vid serafimerlasarettet — således gymnaster, icke läkare — att det är mycket olyckligt att kalla dessa lärare för instruktionsgymnaster, och att det skulle medföra olägenheter. Ja, den saken ligger ju till på det sättet, att den medicinska högskolan i sitt yttrande över Kungl. Maj:ts förslag med styrka framhöll att det icke kan vara rimligt, att undervisningen i medicinska ämnen, således i detta fall sjukgymnastik och fysikaliska behandlingsmetoder, meddelas av icke läkare, således dessa fyra sjukgymnaster, som det är fråga om. Karo-

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.

(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.
(Forts.)

linska institutets lärarkollegium tillade, att det »däremot icke har något emot att undervisning, som endast avser handledning i behandlingens tekniska utförande på de sjuka, vid polikliniken lämnas av sjukgymnaster, som icke äro läkare». På det svarade statsrådet i den kungl. propositionen att det förhåller sig så, att deras undervisning vid serafimerlasarettet »endast skulle avse handledning och instruktion vid behandlingens utförande». Av detta har jag dragit konsekvensen och i min motion föreslagit, att *de också* skulle kallas instruktionsgymnaster liksom de övriga gymnaster, vilka enligt förslaget skulle vara anställda vid serafimerlasarettet för behandling av de på *klinikerna* inneliggande sjuka och *som i förslaget kallas instruktionsgymnaster*. Jag kan ej inse, när enligt statsrådets bestämda upplysning det de skola undervisa i är detsamma, att det då skulle vara oriktigt att också ge dem samma beteckning och samma avlöning. Reservanterna beklaga, att avlöningen reducerats genom detta. Detta kan jag också beklaga. Jag har ingenting alls emot att lönen för instruktionsgymnasterna ställes högre än som här föreslagits, och det är väl en sak, som kan gå ganska lätt att senare rätta till, ifall det visar sig, när man vinner någon erfarenhet av det, att det är önskligt och behöfligt.

Reservanterna anmärka vidare på att, liksom jag i min motion föreslagit, också utskottet har satt dessa sjukgymnaster, dessa instruktionsgymnaster, på serafimerlasarettets stat i stället för, som Kungl. Maj:t föreslår, på gymnastiska centralinstitutets stat. Det där kalla reservanterna för en rent budgetär anordning, vilken givetvis icke bör »hindra, att polikliniken och dess personal skola vara underkastade lasarettetsdirektionens myndighet på samma sätt som övriga polikliniker och annan sjukvårdspersonal». Jag ber för min del att få framhålla, att det rakt icke kan betecknas som bara en budgetär anordning. Enligt förslaget skulle det vara på det sättet, att direktionen över gymnastiska centralinstitutet skulle ha rätt att bestämma om dessa fyra gymnasters semester och tjänstledighet samt om utseendet av vikarier också för dem, utan att serafimerlasarettets direktion skulle kunna inverka bestämmande på dessa frågor. Den, som likt mig har en mycket långvarig erfarenhet av sjukvårdsorganisation, förstår mycket väl, att en sådan anordning är ganska olycklig och rakt icke kan betraktas endast som en budgetär anordning. Det är serafimerlasarettets direktion, som är ansvarig för arten och kvaliteten av den sjukvårdande verksamhet, som bedrivs vid hela lasarettet, alltså också vid gymnastikpolikliniken. Att denna direktion ingenting skulle ha att säga till om vid beviljandet av tjänstledighet till den personal, som har hela sitt arbete förlagt där i sjukvården, eller om vikarier för dem, är efter min bestämda uppfattning, som, såvitt jag förstår, delas av alla, som ha någon sakkunskap i frågan, icke en lycklig anordning. I dessa båda ganska viktiga avseenden är utskottets förslag nu mera tillfredsställande och helt tillfredsställande. Med detta vill jag visst ej säga, att jag tycker, att utskottets utlåtande och förslag är idealiskt. En sak, som jag finner vara särskilt att beklaga i fråga om utskottets förslag, är formen för tillsättningen av de läkare vid gymnastikpolikliniken, som skulle undervisa i sjukgymnastik. Utskottet har nämligen bibehållit den tillsättningsform i huvudsak för dem, som Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen att de skulle utses av Kungl. Maj:t med fullmakt, således utses på livstid, kan man säga. Dessa befattningar komma utan tvivel att bli förenade med ett mycket betydande dagligt rutinarbete på polikliniken utöver den egentliga undervisningen. Det är icke möjligt att komma ifrån det, och min erfarenhet från polikliniken och verksamheten där, som är 36 år gammal — så länge har jag levat mitt liv på sjukhus — gör att jag kan påstå, att det är mycket olyckligt att lägga saken på den bogen, ty ingen läkare kan stå ut med att på ett samvetsgrant sätt göra det dagliga arbetet där under ett helt liv. Det kunna möjligtvis kvinnor göra, ty de äro i sådant arbete mycket plikttrognare än män-

nen. Men det torde icke bli så med dessa läkare, och därför hade det varit mycket bättre, om de förordnades på viss tid, t. ex. fem eller sex år, och ställdes på karolinska institutets eller serafimerlasarettets stat. En sådan anordning hade också varit lycklig ur den synpunkten, att då hade det varit lättare att draga in föreståndaren för serafimerlasarettets nuvarande gymnastikavdelning, vilken gymnastikavdelning måste finnas kvar även efter upprättandet av polikliniken, ty de ha olika ändamål. Denna gymnastikavdelning avser behandlingen av de på sjukhuset ineliggande sjuka. Denna gymnastikavdelning har för närvarande en föreståndare, som är läkare. Hade man nu låtit dessa läkare vid polikliniken stå på serafimerlasarettets stat, kunde man fått en av dem till föreståndare för den avdelning, jag nyss talade om, och således sparat in en befattning på det sättet. Jag tror därför, att det är olyckligt.

Till sist, herr talman, vill jag säga ett par ord om de ekonomiska frågorna för att fria min själ. Serafimerlasarettets direktion har redan i sitt svar eller i sitt utlåtande om Kungl. Maj:ts förslag framhållit, att den icke tror, att det kommer att bli möjligt att uppföra gymnastikpolikliniken för de 200,000 kronor, som Kungl. Maj:t begärt. Det tror jag också kommer att visa sig alldeles omöjligt. Det är icke inberäknat medel till inredning eller utrustning. Man vet nästan ingenting om det, ty den utredning, som förelåg, som 1931 års gymnastiksakkunniga ha begagnat, är så gott som ingenting alls. Vidare ber jag få påpeka, att med säkerhet förräntningen och amorteringen av lånet ej kommer att kunna bestridas med de genom poliklinikverksamheten inflytande medlen, som driftkostnaderna också enligt förslaget skulle göra. Det kommer säkerligen att visa sig omöjligt, och lösningen av denna fråga kommer således att medföra ökade krav från Serafimerlasarettets sida om anslag av statsmedel. Jag har velat säga detta, för att man icke skall tycka, att något fördolts för kammaren i detta sammanhang.

Ja, herr talman, jag skall nu sluta, och eftersom jag sade från början, att jag anser, att en god praktisk organisation av gymnastikpolikliniken är det centrala i denna sak och det enda, som gör, att jag för min del, för såvitt man kan få en god ordning på gymnastikpolikliniken, kan rösta för något annat än avslag, och eftersom jag anser, att utskottets förslag i det avseendet, med undantag av vad jag nyss sade, är ett lyckligt förslag och i varje fall betydligt överlägset reservanternas och ännu mer överlägset Kungl. Maj:ts förslag, så ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr talman! Utskottets förslag innebär åtskilliga ändringar av propositionen, och efter vad som framgår av herr Bergqvists anförande, kunna de icke obetingat betecknas såsom förbättringar, utan jag tvekar icke att i många avseenden beteckna dem som motsatsen.

Jag vill nu i detta sammanhang endast upptaga en fråga, nämligen inträdesfordringarna. I stort sett har Kungl. Maj:t förordat studentexamen, under det att utskottet reducerat fordringarna till realskole- och mellanskolekompetens med komplettering i vissa ämnen. Jag anser, att denna ändring kommer att medföra avsevärda olägenheter, särskilt beträffande de manliga eleverna. Om de ynglingar, som sedermera söka in i gymnastiska centralinstitutet, avlägga realskoleexamen eller mellanskoleexamen vid normal ålder, måste på grund av deras bristande fysiska utveckling sannolikt ett flertal år förflyta, innan de kunna vinna inträde vid centralinstitutet. Därigenom komma svagheter i deras teoretiska utbildning än mera att framträda. Det är dock möjligt, att mellantiden i viss mån kan upptagas av kompletteringen i fysik, kemi och biologi med hälsolära. Vad denna komplettering angår, måste jag beteckna det såsom en föga lycklig tanke, att ynglingar, vilka endast avlagt

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av gym-
nastiska cen-
tralinstitutet.

(Forts.)

realskole- eller mellanskoleexamen, skulle få komplettera till studentexamen i tre ämnen. Om en yngling avlagt studentexamen i vissa ämnen, anser jag det rimligt, att han skall kunna komplettera i ett annat ämne, tillhörande den examen, i vilken han är godkänd, men att en person, som avlagt en så mycket lägre examen i förhållande till studentexamen, som realskoleexamen eller mellanskoleexamen, medgives avlägga kompletteringsexamen i studentexamen, måste betecknas såsom oegentligt. Det kallas visserligen inte kompletteringsexamen, men det är i verkligheten ett prov, som motsvarar en kompletteringsexamen. Här skall nu öppnas en möjlighet för realskolister och ynglingar med mellanskolekompetens, vilka därtill ha glömt bort mycket av de kunskaper de ägde vid examen, att komma in vid gymnastiska centralinstitutet jämsides med studenterna. Det kan icke vara en lycklig anordning för undervisningen vid institutet, att dessa kategorier undervisas vid sidan av varandra. Jag vill påpeka, att vid gymnastiska centralinstitutet gå även officerare. De ha först avlagt studentexamen. Innan de blivit utnämnda till officerare, ha de under omkring tre år genomgått officersaspirantskola och krigsskolans officerskurs. Sedan ha de ytterligare förkovrat sig, och om de tillhöra ett artilleritruppförband eller fortifikationen, ha de under mellantiden även genomgått en högskola, nämligen artilleri- och ingenjörhögskolan. Det är icke lyckligt, att de skola undervisas tillsammans med ynglingar av den kategori, som nu ifrågasättes. Om någon av de elever, som avlagt endast realskoleexamen eller mellanskoleexamen, icke skulle välja sjukgymnastlinjen utan utbilda sig till gymnastiklärare, följer därav, att han skulle bli kompetent att söka gymnastiklärarbefattning även vid gymnasium. Jag vet väl, att av lärare i teckning och lärare i musik vid gymnasierna icke fordras studentexamen, men det är en helt annan sak, ty det är väl allmänt känt och erkänt, att gymnastikläraren har en alldeles särskilt viktig uppgift i fråga om pojkarnas och gymnasiernas allmänna fostran. Det är också önskvärt, att de avlagt studentexamen och icke i fråga om allmänbildning stå lägre än gymnasierna i allmänhet göra.

Det kan knappast anses erforderligt att vidtaga denna lindring i kompetensvillkoren för de manliga eleverna, då statistiken för senare år visar, att det finns tillräckligt många studenter, som söka bli elever vid gymnastiska centralinstitutet. De av förespråkarna för utskottets betänkande, för vilka jag framfört mina betänkligheter, hava framhållit, att det är så många studenter, som söka in vid institutet, att det nog i alla händelser knappast kommer att bli någon elev, som endast genomgått realskola eller mellanskola.

Utskottet synes på denna punkt icke särskilt entusiastiskt. Det heter nämligen längst ned på sid. 59: »Snarare torde erfarenheten hava visat, att avlagd studentexamen eller däremot svarande teoretisk utbildning — bortsett från vissa naturvetenskapliga ämnen — icke är oundgängligen nödvändig för att eleven skall på ett tillfredsställande sätt kunna följa undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet.» Utskottet har sålunda ingalunda sagt, att den som har endast realskole- eller mellanskolekompetens skulle äga lika goda förutsättningar som en student att delta i undervisningen. Utskottet har inskränkt sig till att säga, att det icke är oundgängligen nödvändigt, att eleverna skola vara studenter. Men även om det icke är oundgängligen nödvändigt, att eleverna skola vara studenter, kan jag icke finna anledning att sänka fordringarna i inträdesexamen, då de inträdessökande, som äro studenter, räcka till.

Vad beträffar de kvinnliga eleverna finner jag det önskvärt, att även de äga studentkompetens, men jag anser detta för närvarande icke oundgängligt. Departementschefen har framhållit, att den nya skolorganisationen ännu icke har verkat så länge, att man för närvarande undantagslöst kan uppställa denna

kompetensfordran. Han förutsätter, att man under förslagsvis fem år måste kunna i en icke obetydlig utsträckning lämna dispens från studentexamen. Under sådana förhållanden har jag intet att erinra mot att man, åtminstone tillsvidare, godkänner utskottets hemställan i fråga om de kvinnliga eleverna.

Jag får på grund härav hemställa, att kammaren måtte bifalla reservanternas hemställan under punkten B) I, med den ändringen beträffande inträdesfordringarna vid gymnastiska centralinstitutet, som innefattas i det yrkande, som framförts i motionen II: 460, sid. 2, mom. b)—e).

Då tiden nu var långt framskriden och flera talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på framställning av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta, att första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, skall — bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista — sättas närmast före första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 13 april 1883 angående förlagsinteckning, dels ock en i ämnet väckt motion.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionatrörelse; samt

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning med vissa bestämmelser angående film, dels förordning med vissa bestämmelser angående biografer och filmförevisning ävensom av en i ämnet väckt motion.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare. Stockholm.

Med hänvisning till närslutna läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ytterligare ledighet från riksdagsuppdraget under tiden den 11 maj till och med den 19 maj 1932.

Ängelholm den 9 maj 1932.

Lars Borggren,

Ledamot av riksdagens första kammare.

Att ledamoten av riksdagens första kammare herr *Lars Borggren*, på grund av sjukdom (njur- och hjärtsjukdom) är förhindrad att delta i riksdagsarbetet från och med den 11 till och med den 19 dennes, intygas.

Ängelholm den 9 maj 1932.

C. Adlercreutz,

leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m. jämte fyra i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av dels av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 15 juni 1923 (nr 213) angående skogsvårdsstyrelser;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för byggnadsarbeten och andra engångskostnader avseende lantbrukshögskolan samt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbrukshögskolan, centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, statens växtskyddsanstalt samt lantbruksinstitutet vid Ultuna, m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hjälpåtgärder åt vissa lägenhetsinnehavare å kronomark i de sex nordligaste länen jämte en i ämnet väckt motion; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts memorial nr 20, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen I: 63 om utredning rörande konkurrensförhållandet mellan järnvägs- och automobiltrafik.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.